

Дэталны разгляд

25-ты кадр

Юбілейны Міжнародны фестываль мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску” — гэта вам не жартачка. Здаецца, літаральна ўчора святкавалі яго 20-годдзе, і вось “фестываль фестывалюў” пройдзе ўжо ў 25-ы раз.

Надзея БУНЦЭВІЧ

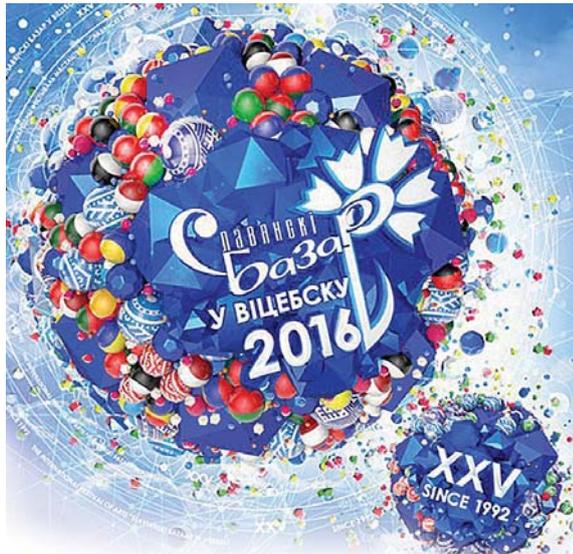
Праграма, у параўнанні з некалькімі мінулымі “...Базарамі”, насычаная. Беларусь прадстаўлена мяркуючы па імёнах-найменнях, — вельмі годна. А галоўнае, сярод той разнастайнасці ёсць на што звярнуць увагу не толькі шырокай публіцы, але і крытыкам, бо на гэтым фестывалі такое здарэцца нячаста.

Адрадзіліся кінапаказы — з нашымі фільмам “Белыя росы. Вяртанне”. Хаця, калі ўжо дэманстраваць дасягненні, дык трэба было звярнуцца да беларускай анімацыі. Да таго ж, сярод нядаўніх прэм’ер быў і цудоўны мультфільм “Марк Шагал. Пачатак”. Дзе, як не на радзіме мастака, яго паказваць? Тым больш, што “Славянскі базар...” у свой час зрабіў нямаля для ўкаранення ў сусветнай свядомасці віцебскага паходжання творцы, бо аўра горада напоена вобразамі ягоных карцін. А на сёлетнім фестывалі шмат імпрэз, прысвечаных яго жыццю і творчасці. Сярод як ніколі багатай выставачнай праграмы ў мастацкім музеі разгорнецца выстава ягоных работ са збораў Пскоўскага дзяржаўнага аб’яднанага гісторыка-архітэктурнага і мастацкага музея-запаведніка. У праекце “Лялечны квартал” Маскоўскі тэатр “Адиостраванне” пакажа “Дзвіўны цырк Марка Шагала”. Традыцыйны праект “Фестываль без межаў” узабагаціла праграмай “Прысвячэнне Шагалу” ізраільскага Тэатра балета Валерыя Панова, ураджэнца Віцебска. Дык мо стужку “пракруціць” у рамках выставы ці перад спектаклямі?

Але ж, паўтару, раду, што ў выставачнай праграме — як ніколі шырокі паказ нацыянальнай культуры. У мастацкім музеі пройдзе выстава Хруцкага, Пэна, творчай сям’і Руданку (“Анёл над Віцебскам”), прэзентацыя фотаальбома і выставы аўтарскай фатаграфіі “Спадчына Беларусі”. У краязнаўчым — “Сярэднявечнае ўпрыгожванне. Таямнічы пояс эпохі Вітаўта Вялікага”, а таксама “З любоўю да Беларусі”, “Зачараванне” Ірэны Гудзіўскай (усё — сумесна з Нацыянальным гістарычным музеем). У фэе філармоніі — “Пейзажы і партрэты Беларусі і Кітая”, дзе нашу краіну прадставіць Марына Эльяшэвіч з Іродна. У Колаўскім тэатры — “Агароднінны кірмаш” фатографіа Аліка Замосціна, былога мінчаніна, які жыве ў Ізраілі.

Немагчыма будзе абмінуць і згаданы “Лялечны квартал” — удальны праект Беларускага тэатра “Лялька”. Гаспадары пакажуць нядаўні спектакль “Умка”, а таксама “Горад клоўна Піка”, вылучаны на Нацыянальную тэатральную прэмію. Сярод гасцявых спектакляў ёсць “Вішнёвы сад” расійскага тэатра “Огниво”, пастанулены беларускай камандай: рэжысёр — Алег Жугда, мастак — Валерый Рачкоўскі, які два гады таму пайшоў з жыцця.

Працяг — на старонцы 2.

ФESTЫВАЛЬНАЕ "ПАЎНАЛЕЦЦЕ"

Метафарычнасці гэтым словам стае штогод акурат у ліпені: тут і сярэдзіна лета, і насычанасць культурнай прасторы фестывальнымі дзеямі. Нагадаем, сёння і заўтра гасцей чакае свята “Купале” (“Александрыя збірае сяброў”) у аграгарадку Александрыя на Шклоўшчыне, а з 14 ліпеня горад над Заходняй Дзвіной прымае XXV Міжнародны фестываль мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”.

Падчас мінулага свята ў Александрыі. / Фота прадстаўлена Магілёўскім АМЦНТ

Тэндэнцыі

Дзень вышыванкі ладзіцца ў Беларусі на афіцыйным узроўні ўпершыню. Не выпадкова для гэтага свята і дату абралі — 2 ліпеня, напярэдадні Дня Незалежнасці.

Так, да 2 ліпеня 2016-га, лічы, і не існавала адмысловага свята, прысвечанага нацыянальнай вяртальні. Так, былі лакальныя фестывалі традыцыйнага і сучаснага адзення ды моды, але ж гаворка ў выпадку з гэтым святам нават пра нешта большае за ўласна культурную праяву, хутчэй пра спробу весці гутарку на новым узроўні — узроўні нацыянальнай ідэнтычнасці.

Урэшце, з аднаго боку, адразу згадваецца ўкраінскі досвед. У суседзяў папулярны такі ж кшталт адзення ў шырокім маштабе і сучасным прачытанні стартавала з 2006 года, паступова набіраючы абароты і прыцягваючы да сябе ўсё больш зацікаўленых моладзі. У выніку, быў абвешчаны ўкраінскі і сусветны дзень вышыванкі, пра-

Дыпломнікі-2016

След у гісторыі... і перспектыва

Час ад часу ў грамадстве, у тым сегменце грамадскай думкі, што засяроджаны на праблемах культуры, разгараецца дыскусія пра неабходнасць рэфармавання сістэмы падрыхтоўкі кадраў для згаданай сферы. У асноўным, спрэчкі ідуць вакол навучальнага працэсу ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. У тым ліку пра тое, што ў свой час істотна розныя факультэты аказалі пад адным дахам з розных прычын, але сёння для ўмацавання культурнага суверэнітэту нават тры альбо чатыры ВНУ замест адной не пашкоджаць. У акадэміі такога роду развагі, натуральна, успрымаюць як небяспечную авантуру. Наўняная сістэма падрыхтоўкі творчых кадраў, што ні кажы, у асноўных рысах — эфектыўная. Хай, калі ў гэтым ёсць патрэба, утвараюцца новыя установы, але не за кошт аслаблення іншых.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Гэты доўгі ўступ мне патрэбны, каб звярнуць увагу на адну акалічнасць, якая робіць нашу акадэмію ўнікальнай ВНУ. Незалежна ад таго, якім чынам склапаецца структура ўстановы, яна дазваляе студэнтам, акрамя набываць ведаў па абранай прафесіі, мець увуленне пра ўвесь культурны абшар. Знаёмства з навучальным працэсам дызайнераў ці прыкладнікоў узабагачае студэнтаў мастацкага факультэта — і наадварот. А тым і другім таксама карысна пабачыць, як рыхтуюць спецыялістаў для тэатра і кіно. Да таго ж, адбываецца гэты абмен вопытам нязмушана, сам сабою. Проста таму што будучыя прадстаўнікі розных творчых цэхаў штодня сутыкаюцца ў адных калідорах, ходзяць адзін да аднаго на прагляды.

На сёлетняй абароне ў дызайнераў ульпявае блізкае знаёмства з навучальнай практыкай факультэта экранных мастацтваў і мастацкага факультэта — найперш, кафедры графікі. У сваю чаргу, відавочна, што будучыя мастакі-манументалісты скарыстоўваюць тыя ж прынцыпы арганізацыі прасторы, што і студэнты кафедры інтэр’ера. Ну, а мастакі, што спецыялізуюцца на аздобе кніг, робяць фактычна тую ж справу, што і дызайнеры-графікі. Тут мяжа вельмі ўмоўная. Гэты ўзаемаўплыў — адзін з істотных, нават вызначальных чыннікаў навучальнага працэсу ў БДАМ.

Так атрымалася, што мая ўвага на гэтай абароне найбольш засяродзілася на спецыяльнасцях “Дызайн віртуальнага асяроддзя” і “Камунікатывы дызайн (тэлерэклама)”. “Віртуальны” і “камунікатывы” прадстаўляюць анімацыйнымі ролямі, кароткаметражнымі анімацыйнымі фільмамі, рэкламным трылерам, прома-ролікам, сацыяльнай рэкламай і анімацыйным кліпам на песню. Ва ўсіх выпадках быў сюжэтны аповед, праілюстраваны больш ці менш перакананым відавэржарам. Адным з лепшых падаўся мне ролік Івана Макаркова “У чаканні мора”. Гэта сумны аповед пра Аральскае мора, што знікла праз гаспадарчую дзейнасць пры ігнараванні законаў экалогіі. Аповед страшны сваім зместам і вельмі прыгожым, нават эстэцічна, паводле візуальнага шэрагу. Стылістыку аўтар пазычыў, як падаецца, у японскім мастацтве і перааснаваў у адпаведнасці з творчай задчай. “У чаканні мора” распаўядае пра тое, што ў сучасным свеце, як казаў пазіт, “чужога гора не бывае”.

Але зварот да замежнай тэматыкі ў кантэксце гэтай абароны ў віртуальна і камунікатыва — не правіла, а выключэнне з яго. Большая частка дыпломных праектаў прысвечана беларускай гісторыі і можа быць скарыстана ў рэкламных мэтах для ўмацавання турыстычнага патэнцыялу гарадоў і вёсак.

Заканчэнне — на старонцы 7.

Вяч рэчах, створаных калісьці якраз намаганнемі грамадскасці, у прыватнасці ініцыятываў “Арт-с’ядзіба”. З таго часу сярод маладых людзей (кажу як чалавек вельмі малады) літаральна культа нацыянальнага арнамента, які з’яўляўся часткай жыцця нашых продкаў і пачаў адраджацца. Сканцэнтравана пазнаёміцца з беларускім нацыянальным адзеннем можна было як на арт-парадзе, так і ў спецыялізаваных палатках. Майстры па вышываўцы былі гатовыя не толькі распавесці пра кожны сімвал, але і паказаць тэхніку яго пераносу на тканіну. І на многія імправізаваныя майстар-класы, значэнчым, нягледзячы на спякоту, нават утвараліся падшыя чэргі.

— А што сёння за свята, чаму ўсе такія прыгожыя? Мы нават не ўтрымаліся і зрабілі дзвючымкам кампіменты! — дзіўчына на маіх вапках дзве турысткі з Расіі. — Дзень вышыванкі, кажэце? Гэта традыцыя абавязкова павінна замацавацца — прыгожа, класна і незвычайна.

Заканчэнне — на старонцы 2.

Свята ў трэндзе

ўда, за гучнай назвай усё ж стаяла ініцыятыва нацыянальнага маштабу, якая вырасла з прапановы студэнткі Чарнавіцкага нацыянальнага ўніверсітэта. З іншага боку, вышыванку, відаць, немагчыма лічыць скарам толькі ўкраінцаў. У старажытнасці арнаментам упрыгожвалі сваю вопратку многія народы. Урэшце, ва ўзросту падчас мінскага Дня вышыванкі суснавалі побач не толькі беларускія матывы, але і ўкраінскія, рускія...

Не можа не радаваць, што ў нашай краіне шлях ад грамадскай ініцыятывы да нацыянальнага трэнда вышыванка прайшла за больш сціпым тэрмінам, чым ва Украіне, атрымаўшы пазнавальнасць і запатрабаванасць (напрыклад, пра выкарыстанне яе ў рэкламных кампаніях беларускіх вытворцаў чытайце на старонцы 14 гэтага нумара “К” — Рэд.). Вынікам — Дзень вышыванкі ў цэнтры сталіцы, ініцыяваны ў год культуры Міністэрствам

культуры рэспублікі, Беларускай рэспубліканскім саюзам моладзі і Мінгарвыканкамам. Паўтаруся, напярэдадні Дня Незалежнасці. І афіцыйная частка пачыналася з прывітаннага слова міністра культуры Барыса Святлова пра пераёмнасць традыцый, натхненне і свежыя ідэі, што можа генераваць таленавіта моладзь, у тым ліку на аснове аўтэнтычнай, свята можна было назваць і ўзаемапрапаненнем ідэй моладзі ў кірунку да майстраві, прадстаўнікоў дамоў рамястваў з рэгіёнаў краіны, што прапануюць стварыць аўтэнтычныя ці з элементамі аўтэнтыкі або стылізацыі, уласцівыя іх краю, і наадварот — ад спецыялістаў, што захоўваюць і падтрымліваюць элементы культурнай спадчыны, да тых, каму яе праява ў выглядзе вышыванкі — чарговая мода.

Яшчэ задоўга да пачатку свята ў цэнтры Мінска можна было сустрэць моладзь у вышыванках — трэнда-

І нават боўлінг — александрыйскі!

Свята чакае каля 100 тысяч гасцей

Кожны ліпень на беразе Дняпра ў аграгарадку Александрый збіраюцца тысячы людзей адзначаць Купалле. Сёлета традыцыйнае свята, што мае падвойную назву "Купалле" ("Александрый збірае сяброў") адбудзецца 9 — 10 ліпеня.

Акрамя кірмашу, гасцей будзе чакаць канцэрт "Купальская казка" — цэнтральная падзея святкавання. Гледачоў чакае падарожжа ў чароўны свет купальскай ночы з Самой галоўнай чараўніцай Александрый (актрыса Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Вольга Нэфёдава), інспектарам магічнага правапарадку (акцёр Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага Аляксандр Вергуноў) і Практыканткэй з Акадэміі магіі (актрыса Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача Марта Шантар). На шляху героям сустрэнуцца цяжкасці і перашкоды, а лінія кахання зробіць сюжэт больш насычаным і цікавым. Усё гэта будзе спалучацца з выступленнямі эстрадных артыстаў. Сярод іх — Заслужаны калектыву краіны Беларусі дзяржаўны харэаграфічны ансамбль "Харошкі", Прэзідэнцкі аркестр Рэспублікі Беларусь, Аляксандр Саладуха, Георгій Калдун, Аляксей Грос, заслужаная артыстка Украіны Таціся Палавіл. Прадстаўленне дапоўніцца цікавымі дэкарацыямі і спецэфектамі. Аўтар сцэнарыя "Купальскай казкі" Максім Сокал адзначыў, што сёлета не абыдзецца без эксперыменту. Так, Чараўніца Александрый будзе кіраваць стыхіямі, кожная з якіх аб'явіцца на водных экранах.

— На вуліцы, дарэчы, выступяць ляльчы, — падзяліўся сваім меркаваннем з "К" Аляксандр Саладуха, — мне падабаецца, калі навокал шмат людзей, калі ёсць прастора! Я люблю працаваць на стадыёнах, плошчах — на свежым паветры!

Аляксей Грос падтрымлівае думку калегі:

— Мо ў мяне асаблівае свята, але велікі люблю вялікі пляцоўкі: чым больш плошча — тым больш энергетыкі, чым больш аўдыторыя — тым мацнейшы зарад. Значыць, інакш сябе адчуваеш і аддаеш больш.

А вось Марта Шантар прызналася, што ўсё ж такі

прывыкла да тэатра. Але выступленне на вялікай сцэне яна лічыць добрым вопытам. Што да публікі, то Марта адзначыла:

— Ёта мюзікл, канцэртная праграма. Людзі прыйшлі адпачыць, таму трэба здолець іх "завесці". То бок гэта асабліва адносіны з гледачом. А самае галоўнае, няма чацвёртай сцяны, як у тэатры.

Таксама ў аграгарадку працуе "Горад сяброўства", які складаецца з трох вуліц: Мінскай, Кіеўскай і Маскоўскай. Акрамя гэтага, у свяце паўдзельніча творчая дэлегацыя з Літвы. На вуліцах "Горада..." размесцяцца крамкі раменскай і тыя кропкі, у якіх можна будзе пакаштаваць стравы нацыянальнай кухні краін-удзельніц святкавання. Не абыдзецца і без памятных падарункаў: імправізаваныя фотатэатры прапаноўваюць сфатаграфаванне ў антуражы кірмашу з рэставымі фігурамі ў нацыянальных строях.

Упершыню ў Александрый прапуюць пляцоўка "Дружарскі двор", дзе можна пабачыць не толькі кніжную прадукцыю, але і сам працэс кнігадруку па старадаўніх тэхналогіях. Наведвальнікі пабачаць, як выраблялася і сшылася папера, як рыхтавалася да выкарыстання, а папала кожны зможа паспрабаваць выканаць рэпрадукцыю старонкі з "Бібліі" Францыска Скарыны. Такі эскізы ўз'яваны з тым, што ў 2017-м краіна адзначыць паўтарагоддзе Беларускага кнігадрукавання.

Не абыдзецца і без міні-атракцыянаў, для якіх створана пляцоўка народных забаў "Гульбішча". Тут кожны раён Магілёўшчыны прадставіць гульні, характэрныя для яго. Так, калі захопаць паспрабаваць зяіцкі Папараць-кветку, завітаеіцца на падворак Кругляншчыны. Дрыбінскі раён прадставіць валяначны шпір, а Асіповіцкі — александрыйскі боўлінг. Усе гульні, палаткі і пляцоўкі аб'яднаныя маршрутам "Александрыйская вандручка", дзякуючы якому можна прасачыць і гістарычныя шляхі народнай культуры.

Плануецца, што сёлета мерапрыемства збярэ нават не 70 тысяч гасцей, як летась, а пад 100 тысяч! Такія амбіцыйныя планы робяць свята адным з самых маштабных у Беларусі.

Матэрыялы паласы падрыхтавала Ганна ШАРКО, студэнтка Інстытута журналістыкі БДУ

Свята ў трэндзе

Пачатак дня вышыванкі. Пачатак на старонцы 1.)

А вось меркаванні беларусаў, з якімі давялося пагаварыць, падзяліліся: моладзь радуецца свята і прагнуць зарадженне традыцыі, а людзі старэйшага веку, у тым ліку і тыя, якіх жыццё непасрэдна звязана з народным рамяством, звяртаюць увагу, што беларускі нацыянальны арнамент — не проста прыгожы ўзор на вопратцы, а перш за ўсё — гісторыя, што вядзе ў далёкае мінулае. Таму, каб пачаць нацыянальнае вышыванку аснова, трэба, у ідэале, ведаць не толькі колер ці рытм пажаданага арнаменту, але і яго паходжанне, значэнне...

Мне ж падумалася так: чым больш моладзь паглыбляецца ў гісторыю, тым больш шанцаў, што на мінуўшчыну не забудуцца. Ды нельга не пагадзіцца: слепа прытрымліваюцца новага трэнду, бяздумна насіць навамодную рэч, не ведаючы, што за "мэсідж" зашыфраваны ў тым самым арнаменце, — вось што дакладна не прывядзе да станючага выніку. Але ж галоўнымі мэтамі Дня вышыванкі, пра якія арганізатары мерапрыемства і хачелі распавесці праз прызьму сучаснага свету, з'яўляюцца і аднаўленне традыцыі, і

спроба нагадаць жыхарам краіны, што ў іх ёсць свая гісторыя. Слуша! Дадамо хіба, што варта было трымацца акурат такой лініі ў спалучэнні мінулага і сучаснасці па ўсіх кірунках. Бо выступленне фальклорнага калектыву "старой закалкі" на сцэне перад афіцыйным пачаткам зусім не выглядала арыентаваным на моладзь, што дамінавала на тэрыторыі святкавання. Ётак ж не на гэты сацыяльную групу быў сфармуляваны і рэпертуар многіх з выступаючых у канцэртнай праграме. Проста вытанца песню на роднай мове? Малавата для такой маштабнай падзеі. А тая ж песня "Полька беларуская", якую спявалі недзе ў пачатку, як ні круці, наразілася раней за тых маладзёнаў, каму давялося пад сонцам і без галаўных убораў, а сягамі атачаць прастору ля сцэны. (Тут арганізатарам з боку БРСМ, што запрасілі столькі дзяцей і моладзі, варта было калі не пакапаціцца пра галаўныя ўборы, дык хача б папярэдзіць, што яны абавязковыя: прагнос надвор'я ўсе вядалі загадзя). Урэшце, усё гэта кампенсавала вечаровая дыскатэка.

Станюча заўважанай была лейтматыўная лінія пра замкі, Скарыну, Сялегу ў пачатку шэрагу выступленняў, пачына-

Дарэчы

Дырэктар дэпартамента па маркетингу і камунікацыях Беларускай федэрацыі футболу Уладзімір Беражкоў адносна стварэння новага бранду зборнай Беларусі па футболе: "Будзем абірацца на знанні продажы, шанаванне і вечную памяць... Пастанавілі, што на форме будзе вышыванка. Сам лягальні будзе вышыванкай, у аснове якой — адзін з элементаў азбучкі беларускага арнаменту".

"чым багатыя". Адсюль яшчэ адно пажаданне, калі кажам пра рэспубліканскае мерапрыемства, — не змешваць усё, што ёсць у "актыве" і "ў супраць" ў прадстаўніцкую абласных і раённых структур БРСМ, у адзін катэяль: адрозніваць строй, стылізаваны і вышыванкай; спартсмены, рыцары і джамперы; рэтра-аўтамабілі і музей-бус. Прынамсі, у парадзе абласцей тое не не, ды адрозніва ад цэнтральнай ідэі Дня вышыванкі, ператва-

раючыся ў агляд дасягненняў моладзі краіны. Установа ж культуры, прадстаўленны падчас свята, якраз выглядалі атрымальна. Адзінае, што камерцыйна ім то мерапрыемства, як і майстрам, наўрад ці сыграла на карысць. Мэтавая аўдыторыя падзеі — моладзь — на нятаннае вышыванкае кашулі альбо партманэ з арнамантам грошай не мае. А больш сталага веку публіка не заўжды разумела, што многія выбабы прад-аюцца.

Падавалася б, адраджаючы традыцыі, не варта забывацца і на родную мову. Аднак моладзь на свяце ставілася да пытанняў гэтак: "Такое мерапрыемства, як День вышыванкі, будзе на годзі яе, прынамсі, не забываць". Мне ж падаецца, што нацыянальны арнамент разам з мовай спрацоўваюць у звязці яшчэ больш магутна. І дазваляюць па-збегнуць шаблоннасці. На шчасце, цяпер ёй воляна карыстаюцца не толькі артысты ці тыя ж майстры, але і маладыя музыканты, з'яўляюцца больш беларускамоўнай рэкламай.

Урэшце, і День вышыванкі стаў такой праявай як па форме падачы абвестак пра яго, так і па канцэпт-альнасці падзеі.

25-ты кадр

Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

75-годдзе з дня нараджэння Уладзіміра Мулявіна будзе адзначана на фестывалі двюма падзеямі беларускай "вытворчасці". Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Максіма Горкага пакажа свой мюзікл "Пясняр". Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Беларусі імя Іосіфа Жыньовіча пад кіраваннем народнага артыста краіны Міхаіла Каліцка прадставіць рок-опэру "Песня пра долю", а таксама лепшыя песні з рэпертуару "Пясняроў" — аўтарскі канцэрт Мулявіна "...Не рвуся я к славе".

Самыя адказныя гала-канцэрты адкрыцця, закрыцця, а таксама праграма зорак беларускай і расійскай эстрады "Віцебск збірае сяброў". Будзем спадзявацца, гэтым разам, у гонар юбілею, расійскія трансляцыі гэтых вечараў адбудуцца без "нажніц". Дарэчы, адметнасцю юбілейнага "Славянскага..." стане

шырокі паказ яго конкурсных дасягненняў. У праграме "25 імгненняў лета" на сцэне Летняга амфітэатра збяруцца ўладальнікі гран-пры і лаўрэаты Міжнароднага конкурса выканаўцаў эстраднай песні "Віцебск". Самае вялікае прадстаўніцтва — беларускіх спевакоў. Гонар нашай краіны на гэтым спаборніцтве "лепшых з самых лепшых" абароняць рына Дарасьева, Максім Сапацкоў, цяпер больш вядомы пад творчым псеўданімам Макс Лорэнс, Пётр Ялфімаў, Алена Ланская, Паліна Смолва, Дзмітрый Чаракорскі, Валерыя Грыбусава. І, вядома, на сваім найвышэйшым узроўні будзе калектыв, без якога немагчыма ўявіць ні конкурс, ні ўвогуле "Славянскі базар..." — Нацыянальны акадэмічны канцэртны аркестр Беларусі на чале з народным артыстам краіны Міхаілам Фінбергам.

Дарэчы, не забудзецца сіснунць кулачкі за нашых сё-

летніх канкурсантаў: на такім зорным фоне ім дый усім іх супернікам будзе няпроста. А яшчэ больш складана — журы. Беларусь у складзе "судзьяў" дарослага спаборніцтва прадставіць народны артыст краіны Аляксандр Ціхановіч. А журы дзіцячага конкурсу ўзначаліць заслужаны артыст краіны, мастацкі кіраўнік і галоўны дырэктор Прэзідэнцкага аркестра Віктар Бабарыкін. Што ж, запамінае імяны (і, зразумела, самі выступленні) магчымых будучых зорак. У дарослым конкурсе выступіць ужо добра вядомы ў нас Аляксей Грос. У дзіцячым — 10-гадовае мінчанка Настася Жабко.

■ ■ ■ ■
Фестывальныя імпрэзы "Славянскага базара ў Віцебску" стартуюць ужо 12 ліпеня. Акрамя звыклых поп-зорак беларускай і небеларускай эстрады ў праграме шмат цікавага.

Алена ЛЯШКЕВІЧ

Радуе, што імя Марка Шагала часта фігуруе ў праграме. Наведваючы наўдана адкрытую вуліцу творцы і яго музей, можна скласці сабе адмысловы маршрут. Фестываль, зрэшты, спрабуе прывабіць наведвальнікаў не толькі расійскімі поп-зоркамі, але шукае беларускія бранды, пакуль гістарычныя. Пытанне, канешне, фестывальныя гэта пошукі ці тэндэнцыя культурнай палітыкі. Напрыклад, яшчэ год таму лярўская абшчына Віцебска зладзіла тэатралізаванае святкаванне стагоддзя вяслення Шагала, што прывабіла ў музей мастака да іншых устаноў культуры па ўсім горадзе шмат турыстаў і прэсы. Віцебская бібліятэка імя Янкі Купалы (знаходзіцца непдалёк ад музея Шагала) у гэты дзень падтрымала скарбніцу, упрыгожыўшы фасад выявамі Марка і Бэлы, а з вокнаў чулася лярўская музыка.

Тэатралізацыя такіх вяселенняў — не новая ідэя: такія імпрэзы праходзілі ў Польшчы і Украіне. Але віцебскае

Газета КУЛЬТУРА ШТОЎДНІВЯЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСЛУГ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае павядчэнне № 637, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. **Адказны сакратар:** Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзяленняў:** Барыс КРЫЖАЎСкі, Ірына СЕВІЎІЧ; **аддзяленні рэдакцыі:** Дар'я АМЯЛКОВІЧ, Настася ПАНКРАТАВА, Аліна САЛЧАНКА, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты:** Пётр ВАСІЛЕЎСкі, Алег КІМІАЎ, Алена ЛЯШКЕВІЧ, Канстанцін АНТАНОВІЧ; **карэспандэнты** — Вольга РОПАЦ, мастацкі рэдактар — Наталія ОВАД.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Тэл. 16-28, 94-98, чатырты паверх. Тэлефакс: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэдакцыйны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА", 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чатырты паверх. Бюджэтарны: (017) 334 57 35.
Аўтары паведамленняў прашаюць, поўнацэнна і імлі на быццую, пашпартныя звесткі (левар пашпарт, дагу выданне, імя і калі выданне пашпарту, ідэнтыфікацыйны нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія права не рэдакцыя і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нечужаадказныя за дакладнасць матэрыялаў. "Матэрыялы на друку прымаюцца: "Культура", 2016. Наклад 4 409. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Папісанка ў друку 8.07.2016 ў 19.00. Замова 2753. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Мы працягваем гаворку пра канцэртныя справаздачы, што адбываюцца сёлета ў абласных цэнтрах. Нагадаем: яны прайшлі ўжо у Гродне, Віцебску, Маладзечне (негалоснай сталіцы Міншчыны). 1 ліпеня справаздачны канцэрт ахвотна змагі пабачыць і ў Гомелі. Адна з асаблівасцяў мерапрыемства ў тым, што яно "наклалася" на святочныя акцыі з нагоды Дня незалежнасці краіны, якія праходзілі на той час і ў сталіцы.

Яўген ПАГІН

Але я не скажу бы, што гэтая "накладка" адмоўна паўплывала на змест і форму канцэрта. Наадварот, калі таленавітыя арганізатары даводзіцца працаваць у форс-мажорным рытме, замест "сялянкі зборнай" атрымліваецца "страва" на вытанчаны густ.

Па талерцы не размазвалі

А арганізатары, мяркуючы па выніку, былі таленавітыя. Прынамсі, менавіта такое значэнне дае ім першы намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама — начальнік упраўлення культуры Ірына Пыркова. Канцэрт "будавалі" рэжысёр Аляксандр Бандарэнка, дырэктар Дома культуры "Беліцкі", і ягоны памочнік Алена Андрэіўская, кіраўнік прадзюсарскага цэнтра Гомельскай абласной філармоніі.

Пра арганізацыйны бок распавядае Аляксандр Бандарэнка:

— Паколькі вырашылі, што на сцэне абласнога культурнага цэнтра падчас канцэрта-справаздачы будучы выступаць калектывы і выканаўцы толь-

кі з раёнаў, дык выезды ў гэтыя раёны пачалі паўтара месяца таму. Хацелася пераканаць гледача, што тамтэйшая самадзейнасць не горшая за ўласна гомельскую...

Гэта, па словах рэжысёра, першая "фішка" канцэрта: гарадскія на сцэну не пусцілі. Справаздачы ў іншых абласцях такой творчай смеласцю пахваліцца пакулі не маглі. Яўны плюс гомельцам! Наступная акалічнасць звязаная з тым, што ці не да апошняга не была

пра бездапаможнасць і "запыленасць" рэжысёрскіх хатоў на нашых святах, конкурсах, фестывалях. Хочацца, але не буду. Няхай у іншых абласцях і раёнах пачытаюць наступныя радкі, павучацца. Справаздачны абласны канцэрт у Гомелі вырашылі зрэжысраваць у адпаведнасці са словам Гімна Беларусі. Атрымалася чатыры блокі.

Першы, па словах Аляксандра Бандарэнка, называецца "Мы беларусы — мірныя людзі" і распавядае танцам ды песняй пра культурныя, духоўныя, гіс-

частка-блок "Спаўся, зямлі нашай светлае імя" выконвалася аб'яднанымі сіламі, дзе моладзі адводзілася галоўная роля. І ў фінале прагучала "Малітва", якую так пранікнёна выконваў Уладзімір Мулявін. Гучала яна, дарчы, і на справаздачным канцэрте ў Віцебску. Гэта, па меркаванні рэжысёра, не супадзенне, а натуральны выбар, бо няма ў нашым мастацтве пакулі твора, які больш яскрава ўвасабляў бы ідэю нацыянальнага аднаўлення беларусаў.

Годная рама для добрага палатна

І апошняя акалічнасць падзеі. У фае Абласнога культурнага цэнтры тым

Вандроўная версія

3 ліпеня, калі краіна святкавала 25-я ўгодкі Незалежнасці, у Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны прайшла прэзентацыйная праекта "Мабільная экспазіцыя "Вызваленне Беларусі. Верасень 1943 — ліпень 1944 гадоў". Ва ўрачыстым імпрэзе бралі ўдзел прадстаўнікі ўлады і грамадскасці, дыпламаты, партнёры музея, дзякуючы якім праект быў рэалізаваны.

яні Чырвонай Арміі і партызанскіх фарміраванняў. Той факт, што партызаны не толькі ладзілі дыверсіі і вялі баі лакальнага значэння, але былі задзейнічаны нават у стратэгічнай аперацыі, сведчыць пра грандыёзны маштаб супраціўлення акупантам на беларускай зямлі.

16 ліпеня у вызваленнай сталіцы Беларусі адбыўся партызанскі парад, які ўвасобіў трыумф народа-пераможцы. Гэта падзея знайшла адлюстраванне ў чашчэйшым раздзеле. Канцэртна для Беларусі яна мае такое ж гістарычнае значэнне, як для ўсяго Савецкага Саюза славуці Парад Перамогі 1945 года.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Пра выключную ролю Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў патрыятычным выхаванні пакаленняў, якія вайны не ведаюць, не аднойчы казалі з высокіх трыбун. Фактычна мы доўжым савецкую традыцыю, але сёння яна адаптаваная да нацыянальнай ідэалогіі суверэннай дзяржавы. Ад людзей, якія ўжо бачылі гэту экспазіцыю ў новым будынку, я чуў меркаванне, што згаданы музей мусяць наведваць кожны грамадзянін Беларусі. Проста для таго, каб ведаць, як

Супрацоўнікі музея не сумняюцца, што мабільная экспазіцыя будзе запатрабаванай у вялікіх і малых гарадах Беларусі, на фестывалях і культурных акцыях самай рознай кіраванасці. Так, у прыватнасці, ёсць ідэя накіраваць гэты музейны транспарт

Канцэрт паставіць — як гімн праспяваць

Канцэртная праправаздача ў Гомелі.

Гомель уразіў вытанчанай рэжысурай

дакладна названая дата канцэрта. У выніку з 45 адабраных нумароў засталася толькі 15. З лепшых моладзі Гомельскага аблвыканкама — начальнік упраўлення культуры Ірына Пыркова. Канцэрт "будавалі" рэжысёр Аляксандр Бандарэнка, дырэктар Дома культуры "Беліцкі", і ягоны памочнік Алена Андрэіўская, кіраўнік прадзюсарскага цэнтра Гомельскай абласной філармоніі.

Пра арганізацыйны бок распавядае Аляксандр Бандарэнка:

Блочная канструкцыя

Вельмі хочацца адзіці ад "канцэртнага" распаведу і ў чарговы раз пачаць гаворку

тарычныя, прыродныя адметнасці Гомельшчыны. Другі блок мае ўмоўнае найменне "Пра вайну і выпрабаванні". Але апрача Вялікай Айчыннай вайны тут утрымліваецца мастацкі "код" пра выпрабаванне Чарнобылем, вайну ў Афганістане ў складзе савецкай арміі. Пагадзіцеся, яшчэ той па градусе напружання "кактэйль". Каб глядач паверыў сцэне, дзе павінна быць пругкай ды максімальна выразнай. Сведкі кажуць, так усё і атрымалася.

"Спаўся, народаў братэрскі саюз" — гэта пра інтэрнацыянальную дружбу. Да ажыццяўлення названай часткі канцэрта падключылі ўсе нацыянальныя дыяспары вобласці. Апошняя

часам дэманстравалася калекцыя сувенираў і падарункаў, што былі ўручаны мясцоваму кіраўніцтву за 25 гадоў незалежнасці нашай краіны. Выстава арганізавана Гомельскім палацава-парковым ансамблем. А вось экспазіцыя габеленаў і лялек у нацыянальных касцюмах — справа рук навучніцаў Гомельскага мастацкага каледжа. Прыстойнае мастацкае аздабленне для нестандартнай канцэртнай дзеі.

Мабільная экспазіцыя музея і не першыя наведвальнікі.

дорага каштуе мірнае неба над галавой.

Намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Ігар Бузоўскі на прэзентацыйнай праекта адзначыў, што наш музей — унікальны культурны аб'ект. І ў гэтым сэнсе ён уяўляе каштоўнасць не толькі для беларусаў. Далейшае развіццё музея, у тым ліку і праз рэалізацыю новых маштабных праектаў, адпачынае інтарэсам дзяржавы.

Праект, пра які ідзе гаворка, мае на мэце зрабіць музей даступным жыхарам самых аддаленых ад сталіцы куткоў Беларусі. Мабільная экспазіцыя — гэта аўтамобіль з прычэпам, плошча якога — каля 30 "квадратаў". Яна падзелена на чатыры раздзелы. Два першыя распавядаюць пра пачатковы этап вызвалення, які ахоплівае час ад верасня 1943 года па люты 1944-га, і пра Беларускае стратэгічнае аперацыйнае "Баграціён". Яна пачалася 23 чэрвеня 1944 года, Мінск быў вызвалены 3 ліпеня, а 29 жніўня вольнай ад акупантаў стала ўся тэрыторыя рэспублікі.

Трэці раздзел засяроджвае ўвагу на адной з асаблівасцей аперацыі "Баграціён" — узаемадзе-

ўсё ж унікальнае, бо "жанілася" тут знакамітасць. Мне здаецца, на "Славянскім базары" можна было б развіць і падкрэсліць тэму і надалей. Напрыклад, у Музеі яўрэяў у Парыжы выстаўлены работы Шагала з выявамі сьвянак штодзённага і святочнага побыту. Чаму б не паспрабаваць наладзіць з тым музеем супрацоўніцтва? Здаецца, статус фестывалю дазваляе. Уяўляецца, экspanаванне карцін "Башка" і "Смерць" з фondaў парыжскага музея на "Славянскім..."? Карысць ад супрацоўніцтва, думаецца, аказалася б узаемнай. У Заходняй Еўропе па-ранейшаму мала ведаюць пра Беларусь. Напрыклад, увосень 2014 года адпаведна шльдаман згаданага французскага музея нашы Гродна, Кобрын ды Зэльва "прапісаліся" ў... Літве.

Можна было б запрысці на "Славянскі..." клезмерскія кагэлы з Беларусі і ўсяго свету, зладзіць спрод іх конкурсу. Урэшце, тым яўрэйскай спадчыны даўно ў добрым сэнсе слова "эксплуатуюць"

у суседніх краінах, асабліва ў Польшчы. На пытанне "Навошта?" там звычайна адказваюць: "Бо гэта частка шматнацыянальнай польскай спадчыны". Бадай у кожным беларускім мястэчку ёсць закінутыя яўрэйскія могілкі (калі на іх месцы не паспелі нешта пабудавалі). Можна шукаць падтрымкі ў Ізраілі і Еўрасаюза на іх добраўпарадкаванне, ладзіць валанцёрскія летнікі...

Але вернемся ў Віцебск. Дом кіно ў фестывальныя дні прапануе кінапраграму з фільмаў славянскіх краін. Ужо пасля афіцыйнага закрыцця фестывалю, 20 ліпеня, адбудзецца канцэрт гурта "Ночныя снайперы". Дзіяна Арбёніна, яна не поп-спявачка, выбіваецца з шэрагу расійскіх зорак, на якіх у асноўным ідзе публіка "Славянскага базару". Дык можа наслухе час зладзіць у межах фестывалю і канцэрт беларускіх рок-гуртоў?

Кажуць, цікавыя выступы можна пабачыць у фестывальным Віцебску проста на

вуліцы. Урэшце, на тое ён і фестываль, каб быць разнастайным і задавальняць густы самай рознай публікі. Тут і музыкі, і перформеры, і танцоры... Хваліцца таксама "Горад майстроў"...

Імпрэзы на вуліцы — спантаннае праявы культуры, што праходзяць паралельна канцэртнаму ў Амфітэатры. Шмат трыстаў едуць у Віцебск падчас "Славянскага базара" проста пагуляць, адчуць "Горад майстроў", нават не цікавяцца афіцыйнай праграмай. Білеты на канцэрты ў летнім амфітэатры могуць каштаваць 20 новых рублёў, а могуць і 200. Але падчас фестывалю можна цікава адпачыць задарма ці за ўмоўны кошт квітка ў музей ці тэатр.

Віцебск падчас "Славянскага базара..." становіцца сцэнальным горадам-фестывалем, як і Гродна падчас Фестывалю нацыянальных культур. Здаецца, ёсць такія патэнцыялы і ў Акцябрскага падчас "Берагіні": некаторыя гурты спантанна пачынаюць граць і танцаваць у парку ці

на плошчы, да іх далучаюцца іншыя, адбываецца такое мастацкае ўзаемадзеянне, джэм-сэішн, карыстаючыся музычнай тэрміналогіяй. Але некаторыя артысты глядзяць на актыўнасць па-за сцэнай падзрона, не кажучы пра жыхароў Акцябрскага. Адыдзі на некалькі соцен метраў ад сцены "Берагіні" ў парку — і можа нават не зразумець, што ў горадзе праходзіць фестываль амаль у тымсячу удзельнікаў, калі выпадкова не пабачыш афішу.

Хочацца, каб кожны беларускі фестываль, як і "Славянскі базар у Віцебску", праходзіў не толькі на сцэне, але і на гарадскіх вуліцах. Каб можна было самавыявіцца мясцовым андэграўндным суполькам рознага кірунку творчасці, каб не "ганялі" вулічны музыкі да мастакоў, не толькі ў фестывальныя, а і ў буднія дні. Спантанная творчасць і стварае дух горада, мястэчка, робіць населены пункт жывым і непадобным да іншых.

"Лічбавы" падыход

Стаўлю на вяселле!

Хочаш жыць — умей круціцца. Гэтае выслоўе, мабыць, датычнае як малага бізнесу, так і вялізнай карпарацыі. Ды і ў сферы культуры на гэтыя словы забывацца не варта, асабліва з улікам тых працэсаў аптымізацыі, якія ідуць у Беларусі не першы год.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Раней я ўжо згадаў пра досвед тых адзінаццаці культур, якія выходзяць са сваімі цікавымі праектамі як на рэспубліканскі, так і на міжнародны ўзровень. Дзякуючы гэтым, яны атрымліваюць і гранты Еўрасаюза, і грошы, якія паступаюць ад Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, узаемадзейнічаючы са спонсарамі ў рамках эканамічных форумаў, што ладзяцца па ўсёй краіне. І хоць фінансавы эффект ад названай працы, магчыма, у маштабах рэспублікі не такі і вялікі, тэндэнцыя, на шчасце, зададзена.

Ёсць і другая тэндэнцыя: работнікі сферы культуры цяпер не бяцца выходзіць на новыя пляцоўкі і "піярыць" сябе ды свае праекты ў тых месцах, дзе раней пра іх ніхто ніколі нічога і не ведаў. Прыкладам, летась традыцыйны фестываль "Звіняць цымбалы і гармонік", што ладзіцца ў Паставах, быў прэзентаваны на Міжнароднай турыстычнай выставе "Адпачынак-2015". Як паведаміў "К" намеснік старшыні Беларускага фонду культуры, ініцыятар і арганізатар шматлікіх беларускіх фестываляў (у тым ліку — "Звіняць цымбалы і гармонік") Тадэвуш Стружэцкі, сёлета яны падобную прэзентацыю не ладзілі, але перспектывы ў гэтай ініцыятывы, на ягоную думку, — неабліга:

— Трэба ладзіць падобныя прэзентацыі, магчыма, не толькі пастаўскага, а 10 — 15 іншых фестываляў, — зазначаў візаві. — Зрабіць гэта можна ў адзін з дзён кірмашу цягам пары гадзін. Прыцягальным мерапрыемствам стане, калі дэманстраваць відэаролікі, раздаваць буклеты, схемы даездзю, інфармацыю пра жыллё і прыкладныя кошы. На падобных турыстычных форумах у сферы культуры ёсць магчымасць "засвяціцца" перад турфірмамі, звязваючы з імі наўпросты кантакты.

З турызмам усё больш-менш зразумела. Але чаму работнікам культуры не заявіцца на традыцыйны кірмаш "Беларуская модніца" ці "Свет падарункаў", Рэспубліканскую выставу вырабаў ручной работы "Млын" ці Рэспубліканскую выставу-інтэрактыў "Маё ідэальнае вяселле", што традыцыйна ладзяцца ў

Мінску? Мяркую, што на апошняй самадзейнай артысты з Міёраў ці Кобрына зладзілі б такое інтэрактыўнае вяселле для ўсіх ахвотных, што да іх вырасцэ чарга тых, хто жадаў ці меркаваў у хуткім часе ажаніцца...

На жаль, на падобныя выставы культурныя пакуль што не завітаюць. Будзем лічыць, што толькі пакуль. Тым больш, які высветлілася нядаўна, некаторыя майстры народнай творчасці ўсё ж адзін "няпрофільны" кірмаш сёлета наведалі.

Гаворка — пра Міжнародную спецыялізаваную выставу "Белагра-2016", што прайшла ў Мінску з 7 па 11 чэрвеня. Як пісала "К", у ёй прынялі ўдзел майстры са студыі "Школа ткацтва" філіяла Пагародзенскага цэнтру культуры і народнай творчасці (Воранаўскай раёна) Станіслава Міхна і Ядвіга Коўза. Як адзначыла намеснік дырэктара Воранаўскага раённага цэнтру культуры і народнай творчасці Настасся Клебан, якая таксама прымала ўдзел у мерапрыемстве, вырабамі вельмі зацікавіліся госці форуму:

— Да нас падыходзілі, распыталі, спрабавалі нават нешта выткаць на ткацкім станку, а таксама бралі ў нас візіткі і буклеты, — распавяла суразмоўца. — І гэта нягледзячы на тое, што на выставе былі ў асноўным вытворцы сельскагаспадарчай і будаўнічай тэхнікі, прадстаўнікі харчовых і прамысловых прадпрыемстваў. Можна сказаць, што наш першы ўдзел у гэтай выставе прайшоў з поспехам.

Як адзначыў "К" кансультант у праграме ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Іван Галабурада, акцыю ў удзелам майстроў народнай творчасці ў рамках "Белагра-2016" вырашылі зладзіць упершыню: "На мой погляд, наша акцыя гарманічна ўпісалася ў палітру спецыялізаванай выставы, бо на ёй можна было не толькі паглядзець на самыя розныя рамесніцкія вырабы, але і шмат што набыць, завязачы кантакты з дамамі раместваў або асобнымі рамеснікамі. Мяркую, гэта толькі пачатак нашага ўзаемадзеяння з выстававамі праектамі, што ладзяцца цягам года ў сталіцы Беларусі і ў абласных цэнтрах".

Як бачна, "круціцца" сёння спраўду можна ўсюды і заўсёды, бо без піяру і рэкламы зараз не абыйдзецца ніводны, нават самы цікавы, праект. А калі яшчэ табе на гэта даюць "зьялёнае" святло, дык і пагадоў! Цікава, на якой наступнай міжнароднай выставе "засвяціцца" айчыннымі культурніцкімі стаўлю на "Маё ідэальнае вяселле". А вы?

За чарговым віртуальным "кругім сталом" рэдакцыі сабраліся дырэктар і мастацкі кіраўнік Беларускага дзяржаўнага цырка — Уладзімір ШАБАН (У.Ш.) і Вітаўтас ГРЫГАЛЮНАС (В.Г.), генеральны дырэктар заслужанага калектыву Рэспублікі Беларусь Гомельскага дзяржаўнага цырка Якаў ЛАВОВІЧ (Я.Л.), рэжысёр мазырскай студыі цыркавага мастацтва "Арэна" Барыс КУЗНЯЦОВ (Б.К.), рэжысёр заслужанага аматарскага калектыву цырка "Юнацтва" з Наваполацка Людміла АРЛОВА (Л.А.), кіраўнік кобрынскай узорнай цыркавай студыі "Сонейка" Алена ХІНЕЦ (А.Х.), мастацкі кіраўнік заслужанага аматарскага калектыву Цырк імя Валерыя Абея (рабочы псеўданім Касцюка Гомельскага раёна) Таццяна АБЕЛЬ (Т.А.), педагог узорнай студыі цыркавага мастацтва "Дзівакі" з Гродна Ірына МІХАСЕНАК (І.М.). "Парадак дня" склалі іх поспехі ды праблемы, бліжэйшыя ды доўгатэрміновыя планы. Уршэц, гутарка нярэдка скіроўвалася і да больш шырокага кола тэм.

Падыраўтаваў Алег КЛІМАЎ

Пра поспехі

У.Ш.: — Апошнім часам паказалі публіцы "Цыркшоу гіганцкага фантаўнаў", дзе момантамі ўся арэна ператваралася ў велізарны фантан, а ўсяго білі больш за паўтысячы струменю, шоу "Экстрым-рэкорды Гінэса" з удзелам зорак сусветнага цырка (асабліва адначасу выступы матацыклістаў, якія "ўляталі" на манеж з праспекта Незалежнасці 27 эфіпскіх артыстаў. Нарэшце, навагодня казка "Вогненная каралева, або Новыя прыгоды Кая і Герды".

В.Г.: — З конкурсных перамог назаву найперш "золата" ды "срэбра", якія атрымалі Настасся Яўхіменка (за нумар "Хулахулы на кані") і Алена Чухнова ("Лэдзі-пушка") у Рызе на V Міжнародным фестывалі "Залаты Карл". А якая перад намі стаяла стратэгічная задача? Перабудаваць цырк ад дывертэсента да паўнаватарскага прадстаўлення, якое складаецца з нумароў, аб'яднаных драматыргічнай ідэяй: цяпер агульнасусветная тэндэнцыя — сюэтныя праграмы. І ў гэтым сэнсе мы ў чымсьці нават апырэдзілі калег. Другое: гастролі. За ўсю гісторыю беларускага цырка часоў незалежнасці краіны мы, за выключэннем хіба асобных нума-

роў, нікуды з гастролімі, з больш-менш цэльнымі праграмамі, не выязджалі. Але ў 2014-м такія паездкі аднавілі, пачаўшы з Сімферопалю. Летась пабылі ў Казахстане (Астана і Алматы), Азербайджане (Баку), Украіне (Кіеў).

У.Ш.: — Наш цырк ведаюць у Еўропе, адзначаюць яго сярод іншых сталіц ярынарных. Балет наогул лічыцца ці не лепшым, вылучаюць і аркестр. І я бачу, як рэагуюць замежныя артысты, якія выступалі на арэне Белдзяржцырка: яны ў адзін голас кажучы, што хацелі б сюды вяртацца!

Я.Л.: — З года ў год мы займаемся звыклый, здавалася б, але вельмі добрай працай — ствараем свята для гамільчан ды гэсцей горада. І 2015-ы — не выключэнне. Для нас ён быў насычаным ды плённым, усё задуманае атрымалася. Ну, а галоўнае — створаная намі ў цырку дасведчаная

мадскага транспарту побач з ім мае такую ж назву!

Л.А.: — Самай істотнай падзеяй стала абарона звання "заслужаны" (яно прысвоена калектыву ў 2010-м) прадстаўленнем з 20 нумароў "Чараўнік Смаградвага горада", пастаўленым мной па матывах вядомай казкі Аляксандра Волкава. Камісія адзначыла арыгінальную форму падачы матэрыялу, рэжысуру спектакля, пастаўню нумароў ды ўзровень выканаўчага майстэрства юных артыстаў і аднаголасна пацвердзіла званне.

А.Х.: — Я ўпэўненая, што за гады свайго існавання "Сонейка" ўнесла значны ўклад у культуру Брэстчыны. Удалым быў і 2015-ы, асабліва яго насычанае лета. У чэрвені прадстаўнікі студыі прадэманстравалі свае нумары ў Мінску на заключным туры аўдору для ўдзелу ў фестывалі Саюзнай дзяр-

скончылася ў пачатку жніўня. Гэта значыць, у пару адпускоў, вакацый у школьнікаў ды студэнтаў з эканамічнага пункту погляду мы "праселі". Сёлета на лета Беларускага дзяржаўнага цырка падпісаў кантракт з Нацыянальным цыркам Украіны: яго артысты ў гэты час будуць у нас працаваць, і сабекошт праграмы стане на парадак таннейшы, таму і цэннік больш бюджэтны. А наведвальнасць "Цырк-шоу гвіанцкіх фантаўнаў" дасягнула 97 працэнтаў: агадалі мы, запусціўшы яго менавіта ў лютым, калі людзі ўжо запусьталі на леце.

У цэлым жа, наведвальнасць цырка летась была большая за 80 працэнтаў, што я лічу нармальным паказчыкам. Калі казаць пра гэты год, хацелася б, каб яна, прынамсі, не зменшылася. Для прыцягнення публікі мы выкарыстоўвалі (і будзем пра-

Вакол цырка XXI стагоддзя

Онлайн-канферэнцыя:

мастацтва арэны, вялікай і малой

ды працэдуральная каманда, якой маю права ганарыцца. Гэта сапраўдны прафесіяналы ў цыркавай справе, вельмі адказныя, якія па-сапраўднаму перажываюць за канчатковы вынік. Дарэчы, толькі за апошнія паўгода, дзякуючы ўвазе Міністэрства культуры і асабіста міністра Барыса Святлова, тры нашы супрацоўнікі ўганараваны знакам "За ўклад у развіццё культуры Беларусі". Карацей, галоўныя тры складнікі паспяховай працы, на мой погляд, — добрая каманда, "глядзібельная" праграма, а яшчэ лепш — яе моцны "зорны" склад і ўмела арганізаваная рэкламная кампанія.

Б.К.: — Паспехаў ды ўзнагарод летась займелі шмат. Напрыклад, на XI Міжнародным фестывалі-конкурсе дзіцячага цыркавага мастацтва "Вясёлая арэна" ў Архангельску атрымалі тры дыпломы I ступені, па адным — II ды III ступені, Гран-пры ды спецыяльны прыз Маскоўскага дзяржаўнага вучылішча цыркавага і эстраднага мастацтва імя Румянцава. Сталі лаўрэатам II ступені (сярод дарослых) на I Міжнародным фестывалі цыркавага мастацтва ў Ізраільскім Ашдодзе. У Беларусі прынялі ўдзел у народным тэлешоу "Я магу!", а на Новы год зрабілі новае прадстаўленне. Мы доўга дамагаліся таго, каб у нас была свая база, і некалькі гадоў таму гэта адбылося. Увесь будынак былога Палаца культуры "Усходні" — наш Цэнтр цыркавага мастацтва "Арэна", нават прыпынак гра-

жывы "Творчасць юных", затым калектыву выступіў у брэсцкім абласным этапе маладзёжнага танцавальнага конкурсу "Агонь танца", а ў жніўні студыйскія занялі прызавыя месцы ды былі ўзнагароджаны дыпломамі і каштоўнымі падарункамі на кобрынскім Міжнародным маладзёжным марафоне "Лета-2015". Выязджалі мы і за мяжу — у Польшчу. Сёлета ў лютым Настасся Барысюк атрымала дыплом I ступені ў намінацыі "Каўчук" на II Міжнародным фестывалі "Скрыжаванні. Мінск", а Кацярына Хведарук — II ступені ў намінацыі "Шоу з прадметамі".

І.М.: — У 2015 годзе ў Мінску мы ўдзельнічалі ў II Адкрытым конкурсе маладых выканаўцаў "Беларускія таленты". У сваім кірунку — цыркавое мастацтва — занялі I ды II месцы, а таксама атрымалі Гран-пры. Падчас "Славянскага базару ў Віцебску" — у Міжнародным фестывалі-конкурсе дзіцячай і маладзёжнай творчасці "Вясёлка над Віцебскам" — акрабачынае трыя "Нахненне" заваявала III месца.

Пра наведвальнасць, аптымізацыю ды болевыя кропкі

У.Ш.: — На прыкладзе Гінэса" я растлумачу, як мы "працуем" з наведвальнасцю. Прадстаўленне гэта — вельмі тэхналагічнае, складанае, адпаведна і выдатковае. Запусцілася яно ў пачатку мая 2015 года, а

цягваць (тое) электронныя білеты: з кампаніямі, якія займаюцца іх продажам, у нас прадукцыйныя стасункі. Думаем над больш актыўным піярам праграм наогул, над новымі акцыямі, скіраванымі на павелічэнне наведвальнасці, пра тое, на якія зніжкі і ў якіх выпадках мы можам пайсці, — пра эканоміку, каралеі. Напэўна, дзявдзеца зрабіць выхадным пятніцу, бо людзі ў гэты дзень чамусьці менш ідуць у цырк, працоўнымі ж будчы серада, чавер (магчыма, са зніжкамі на білеты), субота ды нядзеля.

Сёння не ўсе людзі могуць дазволіць сабе схадыць у цырк, нават яго колішнія заўсёднікі. Таму і асноўны галаўны боль заключаецца ў тым, як утрымацца на той вышыні, на якую, сціпла спадзяюся, мы з Вітаўтасам паднялі цырк за два гады, што тут працуем. І не проста ўтрымацца, а ўздываць планку, пераадоўваць яе ды ісці далей. Для таго і прыдумляюцца новыя нумары, ствараюцца праграмы. Калі я, здарэцца, "скарджуся" дырэктарам цыркаў былых рэспублік СССР на тое, што вось, маўляў, наведвальнасць у гэтым месцы "прасела" — ледзь за 70 працэнтаў перавалілі, яны на мяне глядзяць як на ненармальнага. Для іх 15 — 20 працэнтаў — норма. Нават у Запашных у Маскве перыядычна ўнікаюць праблемы з гледчачым. Мне, як цяпер ужо цыркавом, сумна гэта чуць, але я адначасова і радуюся за свой "дом" — значыць, усё слушна робім!

Я.Л.: — У 2015 годзе запўняльнасць глядзельнай залы была 97,1 працэнтаў. Дамагаючыся павышэння наведвальнасці, мы выкарыстоўваем розныя сродкі са свайго арсенала, у тым ліку і стандартны набор: продаж электронных білетаў, штат рэалізатараў квіткаў, у цяперашніх складаных эканамічных умовах перагледжана палітыка так званых “антыкрызісных” коштаў ад 9 да 25 рублёў.

■ Уладзімір Шабан:
“Калі цырк адрэстаўравалі, абсталявалі найноўшай тэхнікай, у штат прыйшлі людзі, якія яе абслугоўваюць. Але праз некалькі гадоў у сферы культуры пачалася аптымізацыя, якая не магла не закрануць і нас”.

■ Якаў Лабовіч:
“Нас заклікаюць стаць пастановачым цыркам. Дык зробіць нумар чыпер не праблема! Але адправіць яго на гастролі будзе вельмі праблематычна, бо і ў Расіі, і ва Украіне нумароў звышдадаткова, і для заездных артыстаў не заўсёды ёсць праца”.

2016 год — складаны для ўсёй краіны, для ўсіх сфер дзейнасці. Закранутыя ўсе тэатральна-відовішчныя ўстановы, мы — не выключэнне. У першым квартале запўняльнасць залы складала 80,3 працэнтаў. У сённяшніх рэаліях цяжка казаць пра нейкія дакладныя лічбы, але спадзяемся, па выніках года наведвальнасць будзе не нашмат ніжэйшай за леташні паказчык. У прынцыпе, чыпер ужо можна казаць пра тое, што па выніках першага паўгоддзя ўсе планы заданні будуць выкананы не горш за ўзровень 2015-га па тым жа перыядзе. Што прычынай маёй упэўненасці? Гэта праца папярэдняй праграмы “Паласаты рыс” ды нядаўняй — “Цырк братоў Запашных”, на якую мы прадалі ўсе білеты за два дні да пачатку гастроляў. Нават у адпаведнасці з даручэннем Міністэрства культуры былі дадзены яшчэ некалькі прадстаўленняў.

У.Ш.: — Пасля таго, як цырк адрэстаўравалі, абсталявалі найноўшай тэхнікай, натуральна, прыйшлі людзі, якія яе абслугоўваюць, і яны былі ўключаныя ў штат. Але праз некалькі гадоў у сферы культуры пачалася аптымізацыя, якая не магла не закрануць і нас. Прышоўшы на пасаду дырэктара цырка, я, вядома, падрабязна вывучаю і ўсе тое, што звязана з дзейнасцю служачых. І зрабіў сякія-такія высновы. У тым ліку і па інтэрнаце, які знаходзіцца на нашым балансе. Але, як сказаў нехта з влічкіх, спяшайся павольна. У сувязі з павелічэннем пенсійнага ўзросту перад Урадам пастаўлена задача аб стварэнні ў гэтым годзе ў краіне больш за 50 тысяч працоўных месцаў. Пакуль з выканання прапановы аб скарачэнні або павелічэнні працоўных месцаў у цырку не наступала.

В.Г.: — Калі паступіць, то зяране гэта і трупы. Не хацелася б, каб прапанова была аб скарачэнні. Мы з’яўляемся нацыянальным цыркам, у праграме якога — 12 эксклюзіўных нумароў уласнай вытворчасці.

Я.Л.: — Задуманая добрая сама па сабе ідэя аптымізацыі, на практыцы, на жаль, стала банальным скарачэннем колькасці супрацоўнікаў і, што сумна, адпаведным скарачэннем фонду аплаты працы. Іншымі словамі, як казаў вельмі вядомы палітык, хацелі як лепш, а...

У.Ш.: — А матэрыяльна-тэхнічная база задавальняе нас настолькі, што, думаю, па тэхнічным забеспячэнні мы алярэджваем не адзін вядучы цырк свету.

Я.Л.: — Мы надаем вялікую ўвагу ўдасканаленню тэхнічнага абсталявання, наглядзячы на эканамічныя цяжкасці. За апошні час замянілі гукавое абсталяванне, светлавыя гарматы, працягваем замену абсталявання пастановачнага святла. Замянілі архітэктурную падсветку будынка цырка. Адрамантавалі глядзельны,

скім форуме вулічных тэатраў яны ўдзельнічалі ў сумеснай праграме з Белдзяржцыркам.

Але хацелася б звярнуць увагу на тое, што ў нашым агульнадзяржаўным класіфікатары нічога не гаворыцца пра такую прафесію, такую дзейнасць, як наша. Работнік клубнага тыпу... А насамрэч мы — і рэжысёры, і трэнеры, і педагогі, і харэографы, і артысты ў адной асобе, якія навучаюць, трэніруюць, ставяць цыркавыя нумары ды спектаклі і, што важна, стаюць на страхуцы ды адказваюць за бяспеку дзяцей. Хацелася б, каб у заканадаўстве і для нашай прафесіі, як у педагогаў ды трэнераў, былі ўлічаны ды зменены колькасць працоўных гадзін, працягласць адпачынкаў, ішоў педагогічны стаж, адзначана складанасць ды небяспека ў працы. І салты ў паўнагі не скокнеш, хоць ты дзіця, хоць прафесійны артыст.

А.Х.: — У нас ёсць сваё памяшканне ў палацы культуры, дзе прапісаны творчыя калектывы розных жанраў, але цырк — гэта мастацтва экскітэрычнае ды экстрэмальнае, якое патрабуе спецыяльнага напальнага пакрыцця, влічкі плошчэй, спецыялізаванага абсталявання, рэквізіту, уключаючы страхавачны, што дазваляе ў поўнай меры займацца класічнымі цыркавымі жанрамі, напрыклад, паветранай гімнастыкай, акрабатыкай. У сувязі з гэтым мы адчуваем некаторыя цяжкасці...

Т.А.: — Доўгі час палац культуры, у якім працуе наш ка-

■ Барыс Кузняцоў:
“Паміж намі і беларускімі цыркамі ніякіх прафесійных кантактаў няма. А ў нас ужо трэці склад удзельнікаў змяняецца. Мы не можам даць ім працу. Столькі ўкладзена — і ніякай аддачы няма!”

■ Вітаўтас Грыгалюнас:
“Ужо ёсць праграма цырка на сцэне, якая ў часы Савецкага Саюза практыкавалася там, дзе не было спецыяльных цыркавых памяшканняў. Нашы артысты гатовы выступаць у дамах ды палацах культуры, засталася выбудаваць лагістыку паездак. Зараз у Беларусі “круціцца” багата замежных цыркаў-шапіто, і з імі канкураваць давядзецца”.

лектыў, знаходзіўся пад крылом падпрямства “Гомельшко”, і мы ўдзячныя яму за тое, што ў свой час там з разуменнем паставіліся да неабходнасці капітальнага рамонту памяшканняў. Была праведзена праца па рэканструкцыі ды мадэрнізацыі рэпетыцыйнай залы, цалкам адрамантаваны ды перабасталяваны пакоі для пераагрэвання, з’явіліся сучасныя душавыя кабіны. Што ўжо казаць пра новы фітнэс-клас з трэнажорамі ды спартыўным абсталяваннем! А нашы музей з яго шыкоўнымі выставачнымі стэлажамі стаў сапраўды той ніткай часу, якая звязвае не адно пакаленне ўдзельнікаў калектыву. Сёння наш цырк — светлыя ўтульныя памяшканні, дзе займаюцца больш за 140 выхаванцаў.

Над чым мы б’ёмся ды што выклікае непакоі? Аднаўляем жанры, якія сыходзяць у нябыт — групавыя нумары: ікарыйскія гульні, мастацтва вальтзыжыроўкі, жанглявання. Мы ўдзячныя замежным партнёрам, якія ладзяць выступы калектыву ў іншых краінах, якая звязвае наша знаходжанне там; спонсарам, якія дапамагаюць з набыццём рэквізіту.

Пра студыі і аматарскія калектывы

Б.К.: — Я і Марыя Кузняцова, кіраўнікі студыі, — у мінулыя артысты цырка, маём спецыяльную адукацыю. Цырк — вельмі сур’ёзны від мастацтва, у ім павінен працаваць толькі прафесіянал. У чым неабходнасць такіх калектываў, як наш? Ва ўцягванні дзяцей у карысную занятасць. Але масава дзеці да нас не ідуць, бо, нават жадаючы стаць артыстам цырка, атрымаць спецыяльную адукацыю ў Беларусі няма дзе: ні цыркавога вучылішча, ні нават аддзялення на 5 — 10 чалавек пры Беларускай дзяржаўнай універсітэце культуры і мастацтва. І ні адзін з айчынных дзяржаўных цыркаў не запрашае да сябе на працу нашых выхаванцаў, а падманам дзяцей, што яны стануць артыстамі беларускага цырка, — несур’ёзна. За амаль 10 гадоў дзейнасці “Арэны” толькі 4 студыйцы пайшлі далей працаваць у цырку — у расійскім. Чаму так мала? Таму што ў Беларусі нашы выхаванцы, паўтаруся, нікому не патрэбныя.

За майжой такія калектывы “носяць на руках”, зняць, дораць рэквізіт, касцюмы, абутак, праводзяць сярод іх курсы цыркавога майстэрства. Урэшце, удзельнічаючы ў міжнародных спаборніцтвах, мы амаль заўсёды паказваем высокія вынікі, але чамусьці іх у Беларусі апошнім часам мала хто заўважае. Узаемаадносінны з некааторымі структурамі, што кіруюць культурай у нашай краіне, складаюцца такім чынам, што калі мы не пацкавімся тым, ці памятаюць нас, калі не “націнем” у нейкіх пытаннях, то пра “Арэну” не згадаюць. Яшчэ некалькі гадоў таму нашых артыстаў рэгулярна ўзнагароджвалі за перамогі, дасягнутыя студыйкай за майжой. Сёння нярэдка чуем такое: “Што, зноў “Арэна”? Колькі можна?..” І вось мы ўжо, напрыклад, не так дакументава аформілі на ўзнагароджанне...

Заканчэнне — на старонках 10 — 11.

Дзяжурны па нумары

Птушкі не сеюць, не жнуць...

Тэлефаную ў даведку, каб высветліць нумар аддзела бібліятэчнага маркетингу адной з бібліятэк. Аператарка з сарказмам мне заўяла: “Які маркетинг? Бібліятэкі не займаюцца камерцыйнай!” Я так яе і не пераканаў. А потым падумаў: “Навошта? Няхай застаецца шчаслівай і не ведае пра складанасці выканання плана па аказанні культурных паслуг ва ўмовах непрадказальнай аптымізацыі”.

Яўген РАГІН

Урэшце, птушкі таксама не сеюць, не жнуць, а Бохужна іх корміць. За прыгожы палёт, які можна параўнаць з духоўнымі парыванямі работнікаў культуры. Прыгажосць сама па сабе мае свой неацэнны кошт. Таму гаруны, якія ствараюць эканомію культуры ў нашых рэаліях, падоўжана лютуценнымі архітэктарамі пясочных замкаў. А клубнікі, музейшычкі, бібліятэжары — выратавальнікамі беларускага неба.

Але ці такі ўжо прыгожы той палёт?

Чарговая рэдакцыйная пошта прынесла чарговы ліст. А там пасярод небагога па фактуры тэксту рукой дасведчанага работніка культуры напісана срод іншага — “інтэлігентнасць”. Наша школьная настаўніца ў такіх выпадках біла ўказкай па стале, адсякаючы складнікі фразы: “Не от слова “телега”! “!”” і чацвёртым складзе — як філалагічная аксіёма на ўсе гады. Але ж веданне гэтага не дае права лічыць сябе інтэлігентным, як і рускае слова “телега” не з’яўляецца доказам таго, што высковец не можа быць шляхетным. Што ж патрэбна? Ды вось!

Мы проста абавязаныя памятаць, калі і якімі высіпкамі пачаўся той палёт. У рэвалюцыйных хатах-чытальнях пад лозунгамі Крупскай ці ў замкавых пакоях Кейстуга? Хто даў старт таму палёту: сялянскі бунт Капіноўскага ці матросы з “Аўроры” паскорылі працэс катэгарычнымі шыткамі?

Пастаянна хочацца абданаць нацыянальнае з дзяржаўным. Прынамсі, хочацца, каб гэтыя імкльвіы пльыні ішлі калі не разам, дык паралельна і ў адзін бок. Для радаснай выніковасці палёту. Хтосьці з сяброў пасмяяўся, што ў амерыканцаў няма ў мэблевых гарнітурах кніжных паліц. Маўляў, якая там культура? Мо і няма тых паліц. Але ж ёсць кніжныя шафы, якія цалкам займаюць асобны пакой і надаюць яму статус прыватнай родавай бібліятэкі. Да слова, першыя дарэвалюцыйныя публічныя бібліятэкі таксама спрабавалі зрабіць платнымі. Птушкі не здолелі хаваць, як напісана ў Евангеллі ад Матфея. Не ведаю, што чытаў Кейстуг, але меў і карцінную галерэю, і тэатр, і бібліятэку. Еўрапейскія стандарты вымагаюць. Не ідзлізіў нашых магнатаў, але дзяцей яны выхоўвалі, як мае быць: вершаскладанне суседнічала з навукамі танца і фехтавання. І з дзяцінства даводзілася думаць, што рыфмуюць тысячы, а пэзатамі становяцца адзінкі. Ці пачуюць мяне сённяшнія ваюўнічыя графаманы?

Хочацца ганарыцца князямі. А былі яны, былі, з самымі магучымі карамямі. Радзім Гарзкі паказваў лісты дахаты бацькі Гаўрылы і дзядзькі Максіма. Ніводнай памылкі! Нават кропку з коскай уключаюць у складаных сказах! Інтэлігенцыя ў першым калене. А матыявая дзяцка навучанна была жалезабетонная ў сваёй непахіснасці. Уся сялянка працавала на тое, каб хаця б адзін сын набыў адукацыю ў сталіцах. Іншага выбару не было. Так, напэўна, зараджалася другая, не-магнацкая хваля нацыянальнай культуры, якую хуценька згасіла сусрэчная бяспітная хваля сталінскіх рэпрэсій.

І зноў птушанты спрабуюць выніцца пятай пятай. Цяжка, невывыноса, але трэба. Інакш памылкі застануцца і ў паліцы, і ў лістах, і ў свядомасці. А на культурным палетку спрэж будучы сцяба ды жніво. Бог глядзіць на Беларусь.

Меркаванні калумністаў і экспертаў газеты не абавязкова адлюстравваюць пункт гледжання рэдакцыі.

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Бта, у прыватнасці, анімацыйныя фільмы “Легенда Альшанскага замка” Яўгенія Захаранка, “Ж з’явіўся Мінск” Алесі Вайтовіч, “Гісторыя Лідскага замка” Марыі Бялевіч. Асобна згадаю “Гісторыю Мірскага замка” Наталлі Марчанка. У апошнім аўтар здолела за некалькі хвілін у змайцінай выразнай форме распавесці пра асноўныя падзеі з гісторыі замка, якая налічвае некалькі стагоддзяў. Стылістыка фільма адпавядае характару творчай задачы, вобразны лад зразумелы і дыялантны, і дасведчанаму чалавеку. Работу, мяркую, можна дэманстраваць наведвальнікам Мірскага замка, скарыстоўваючы ў школьнай праграме для лепшага засваення ведаў па нацыянальнай гісторыі. А ўвогуле, анімацыя ў дапамогу настаўніку — адзін з асноўных кірункаў у падрыхтоўцы дызайнераў згаданых спецыялізацый. Як прыклад згадаю пазнавальны ролик “Ньютан” Ганны Ваіцьякян, які ў змайцінай форме распавядае пра законы, што адкрываю і фармулююць славуцы навуковец.

У нашай культурнай працы дызайн камунікатыўны і віртуальны з’явіліся адносна нядаўна, а выйшлі яны з дызайну графічнага. Той, першасны, абаліраецца на тэхналагічны патэнцыял паліграфіі і фатаграфіі, тым часам як віртуальнакамунікатыры засвоілі экран і анімацыю. Але сутнасца ўсе гэтыя кірункі зводзяцца да рэкламы, прапаганды і агітацыі. Дызайнеры-графікі на абароне прадставілі шырокі дыяпазон тэм: ад упакоўкі цукерак да візуальна-інфармацыйных чынінікаў сацыяльных праграм і культурных акцый.

Марыя Кірыльчык звярнула да тэмы, надзённай у цывілізацыйным аспекце. Гэта “Правы жанчын”. Таксама распаўсюджана, бадай, у кожным развітым соцыуме тэма “Аўтызм і грамадства” (Дар’я Хмялеўская). Заданні студэнтам на творчае асэнсаванне канфлікту і супярэчнасцей глабальнага свету для навукальнай практыкі (праблем-сі, калі гаворка ідзе пра дызайнераў візуальнай сферы) — справа звычайная і, дадам, карысная. Бо і ўласную краіну лепш разумееш, калі адчуваеш яе ў сусветным кантэксце.

А беларускія рэалі адлюстраваныя ў дыпломных праектах Хрысціны Царовай (кампанія “Здаровы лад жыцця”), Аляксандры Баліч (рэкламная акцыя “Год беларускай культуры”), Настасі Мазурэнка (серыя турыстычных даведнікаў па Мінску). Пра згаданую размытасць межам паміж кніжнай графікай (яна тычыцца мастацкага факультэта БДАМ) і дызайнам кнігі (спецыялізацыя “Графічны дызайн”) сведчыць праект Настасі Барысенка “Дызайн кнігі Гіёма Апалінэра “Вяртанне”.

Аб’ёмны дызайн у акадэміі з тых часоў, калі ВУНУ была тэатральна-

Наталля Марчанка. Анімацыя “Гісторыя Мірскага замка”.

Уладзімір Масалскі. Анімацыя “Францішкі Старына. На шляху стварэння”.

След у гісторыі...

Аляксандр Насыр. Дызайн-праект перспектывага трактара “Беларус”.

Мікіта Расолька. Дызайн-праект, прысвечаны 100-годдзю творчага аб’яднання “УНОВІС”.

Вольга Брель. Інтэр’еры для галерэйна-выставачага комплексу.

Ганна Ахрыменка. Рэканструкцыя памяшкання санаторыя “Свіцязь”.

...і перспектыва?

Дызайн інтэр’ераў — справа далікатная. Маю на ўвазе тое, што дызайнер, ён таго хоча ці не, а павінен іншы раз “схаваць” сваё ўласнае “я” і падпарадкавацца тэндэнцыям, густу спабыўцаў і замоўцы. З аднаго боку, слухацца, бо для чаго яшчэ існуе дызайн? З іншага, такое “падпарадкаванне” можа стаць пасткай для прафесіянала.

Вольга РОПАТ

Якія аб’екты абралі выпускнікі для дыпломных праектаў у 2016-м? Студэнты, у асноўным, арыентаваліся на рэкрэацыйную сферу, якая зараз паспяхова развіваецца і мо-

жа прынесці рэальны заробак. Таму яны распрацоўвалі інтэр’еры для гандлёва-забаўляльнага цэнтра, загараднага комплексу (тры чалавекі ўзялі за тое), для галерэйна-выставачага комплексу, сядзібы “Багудзенкі” ў вёсцы Парэзава, а таксама — памяшканні ў вёсцы гіпермаркетаў. Былі прадстаўлены дыпломныя праекты рэканструкцыі будынкаў былой фабрыкі-кухні па вуліцы Сьвярдлова пад шматфункцыянальны забавляльны комплекс, а таксама памяшкання санаторыя “Свіцязь”. Апошняя работа асабліва спадабалася: Ганна Ахрыменка ў аснову мастацкай канцэпцыі паклала легенду пра паходжанне возера Свіцязь, а галоўнае тое, што дыпломніца зрабіла ўпор на аздабленні памяшкання,

і гэта сапраўды магчыма рэалізаваць з цягам часу. Былі прадстаўлены і праекты з распрацаванымі інтэр’ерамі клінічнага медыцынскага цэнтра ў Ждановічах і Рэспубліканскага дзіцячага рэабілітацыйнага цэнтра ў Мінску. У праектах дыпломнікаў назіралася стаўка на выкарыстанне таных матэрыялаў, але, разам з тым, з акцэнтам на “элітарнасць”. Прапанаваныя інтэр’еры разлічаны на масавага спабыўца, але, як мне падаецца, сталіцы не хапае менавіта ўтульных месцаў. І камфорт павінен быць створаны натуральным чынам, а не на манеру іншых краін (можа атрымацца няўдалая пародыя). Можна адзначыць яшчэ адну рысу дыпломных праектаў — матывы эка. Як мне падалося, гэта-

га было вельмі багата, што іншым разам не зусім адпавядала мтатам абраных аб’ектаў. Ідэя з раслінамі, якія звязваюць са столі, можа, камусякі і падацца вельмі смелай. Але яшчэ праект атрымаецца пры яго рэалізацыі?.. Здзівіў дыпломны праект інтэр’ера для галерэйна-выставачага комплексу (аб’ектам для праектавання быў абраны корпус Мінскага станкабудуўнага завода імя Кастрычніцкай рэвалюцыі). Ідэя даволі цікавая (часта кажуць пра тое, што за мяжой па галерэй на кожны квартал). І месца, як на маю думку, удалае. Але дзе “плюс”, там і “мінус”. Прапанаваны інтэр’ер перагружаны аб’ектамі, таму ён успрымаецца фрагментарна. Багата ідэй — і ўсё ў адзін праект... Так, у

мастацкім інстытутам, арыентавалі на патрэбы беларускай прамысловасці і яе тэхналагічныя магчымасці. Як працяг гэтай традыцыі — дызайн-праект трактара “Беларус” са змайцівай прасторавай структурай (на базе ААТ “Мінскі трактарны завод”) Аляксандра Насыра. Не ведаю, наколькі такая распрацоўка можа зацікавіць МТЗ сёння. Але паколькі штосякі падобнае ў свеце ёсць, трэба быць гатовым да таго, што і нам давядзецца рабіць нешта для нас нязвычайнае, але ў свеце запатрабаванае. Проста каб захаваць канкурэнтаздольнасць. А вось праца Мікіты Раеўскага “Дызайн-праект модульнага аўтобуса (на базе ААТ “Мінскі аўтамабільны завод”) можа, на маю думку, спатрэбіцца вытворчасці ўжо ў хуткім часе. Транспарт, які адпавядае экалагічным нормам, — гэта надзённая патрэба. У рэшчы гэтай тэмы на абароне прапанаваны праект транспартнага сродку для паляўнічага-амагара. У тэхнічным сэнсе праект, можа, і някепскі, але маральнасці яму, відавочна, бракуе. Даўно кажуць, што арсенал, які сёння мае паляўнічы, пазбаўляе звера хоць якаяго шанцу. А паводле прапановы дыпломніка цяпер паляўнічы зможа ганяцца па гущары за здабывай на аўтамабілі. Калі чалавек прыцягвае з сабою ў лес гарадскі камфорт, дык губляецца сэнс палявання як змайцівага кантакту з прыродай.

Досыць спрэчным падаўся мне праект мабільнага крэсла для кухні. Па форме гэты транспартны сродак нагадвае велізарную каварку і разлічаны на тое, каб на ім перасоўвацца ў троххутніку “лядоўна-пліта-стол”. Бта якіх памероў трэба мець кухню, каб па ёй не хадзіць, а ездзіць? І другое: для многіх гараджан, што ўвесь рабочы дзень сідне сядзячы, утаропіўшыся ў камп’ютар, адзіная магчымасць пазбегнуць гіпдынаміі — хоць якая фізічная дамашняя работа. Тую ж вачэру згатаваць... У дадзеным выпадку камфорт — супраць чалавека, што з’яўляецца парушэннем базавых прынцыпаў дызайну.

Я не маю смеласці каментавать дыпломныя праекты мадэляраў адзення. Адно скажу, што ў іх работах адкрыты свет моцна ўплывае на беларускую эстэтыку. Натуральнае жаданне наблізіцца да сусветных брэндаў, на маю думку, у нас пакуль што не набыло канцэптуальнага асэнсаванасці. Дамінуе рэфлексія.

Бта яшчэ нататкі можна было б завяршыць сентэнцыяй, што беларускі дызайн папоўніўся немалой групай прафесіяналаў, і што гэта падзея, па сутнасці, радасная. Зрэшты, так... Ведаў і навыкаў, атрыманых маладымі спецыялістамі ў акадэміі, хопіць, каб не застацца без працы і заробку. Іншая справа — творчасць. А тут ужо хто каго! Ці яны жыццё змяняць — ці жыццё іх. Пасля абароны дыплама ўсё толькі пачынаецца. А ў гісторыі акадэміі свой след яны ўжо пакінулі.

К

К

(Заканчанне.

Пачатак на старонках 4 — 5.)

Л.А.: — У нас — унікальная, рэдка прарасіла. І цыркавыя навукальныя ўстановы ва ўсім свеце — адзіны. Маскоўскае дзяржаўнае вучылішча цыркавага і эстраднага мастацтва імя Румянцава рыхтуе ды выпускнае артыстаў, даючы выдатную адукацыю, набор навываў, неабходных якасцяў ды сродак. А потым — вучыць манеж. На ім становяцца спраўдзенымі цыркавымі, ён нараджае і рэжысёраў цырка. А вась прарасіла “кіраўнік дзіцячай цыркавай студыі” — не вучаць нідзе. Імі, як правіла, становяцца артысты цырка, якія пайшлі на пенсію, але, выкарыстоўваючы назапашаны досвед, перадаюць яго дзецям, і лепшыя з іх потым папаўняюць шэрагі прарасілыя артысты. Каля 30 чалавек у падрыхтоўчай групе ды амаль столькі ж у асноўным складзе “Юнацтва” — гэта многа ці мала? Для той працы, якой я прысвяціла жыццё, для таго калектыву, якому лася спойнілася 45 гадоў, масавасць — не галоўнае. Істотна, каб чалавек, які прыйшоў да нас, які “абкатаўся”, як кажуць цыркавыя, на трэніроўках ды выступленнях, вынес са знаходжання ў студыі нешта карыснае, неабходнае для сябе. Прычым зусім неабавязкова, што сваё наступнае жыццё ён звязвае з цыркавым мастацтвам. Я разглядаю сваю дзейнасць перш за ўсё як дапамогу ў выхаванні дзіцяці, раскрываю ў ім асобы, нейкіх схаваных магчымасцяў ды талентаў. Кожны год да нас прыходзяць хлопчыкі ды дзяўчынкі, мы нікому не адмаўляем (застануцца ж настойлівыя, працавітыя). Адрозна пачынаем з імі займацца, не важна, перспектыўна яны выглядаюць ці не: усё адно адрокнем здольнасці, навучным, дапаможам скончыць вышэй за галаву. Ёсць жаданне застацца ў нас, але не хапае фізічнай сілы, моцы? Не бяда, у цырку шмат спецыялістаў, якія патрабуюць найперш такіх якасцяў, як спрыт, каардынацыя рухаў, пачуццё раўнавагі. Характар, пераадоленне сябе, імкненне да мэты — воль без чаго цыркавому нельга, пачатковыя ён ці ўжо артыст. Шкада, што хлопчыкі сёння першымі сыходзяць з “Юнацтва”, скардзячыся, што ім цяжка. З тых артыстаў, што прыйшлі праз “Юнацтва”, больш за 35 чалавек працуюць у прарасілых трупях усяго свету. І ў складзе калектыву, і самастойна — нярэдка з нумарамі, засвоенымі ў нас.

А.К.: — Не так шмат таленавітых людзей, здольных спраўды адбыцца ў гэтым дзіўным жанры. Цырк павінны ўвесць час развівацца, а ў Беларусі, як ужо было сказана, няма ніводнай спецыялізаванай установы для падрыхтоўкі. Асноўнымі ўдзельнікамі нашай студыі з’яўляюцца дзеці ды моладзь, набіраем мы іх на конкурснай аснове, тых, хто жадае трапіць да нас, нямаю. У “Сонейку” яны не толькі развіваюцца фізічна, але выхоўваюць у сабе вольны характар ды фарміруюцца як асобы.

Т.А.: — У Палацы культуры “Касцюкоўка” з цыркавых працуем не толькі мы — там абойма аматарскія цыркавыя калектывы: дзіцячая студыя цыркавага мастацтва “Circus Abel”, студыя спартыўна-цыркавага мастацтва, студыя арыгінальнага жанру. Да нас можа прыйсці абсалютна любое дзіця. У кожным можна знайсці ды развіць часцінку нейкага таленту ды рухаць яго далей — спачатку на маленькую, а затым і на прарасіную сцэну. Каб навучыцца, не абавязкова валодаць спецыфічнымі талентамі, дастаткова проста вельмі любіць цырк ды хацець дамагчыся сваёй мэты — шляхам упартых трэніровак. Праграма авалодання цыркавым мастацтвам складзена такім чынам, што для кожнага ўдзельніка выбудоўваецца свой адукацыйны “маршрут”, у адпаведнасці з яго здольнасцямі ды ўзроўнем фізічнага развіцця. Нашы выхаванцы працуюць і ў Расійскай

б зрабіць там не проста калектыв, а суперпраграму — твар Беларусі. Мы шмат дзе пабывалі, нямаю паглядзеці і прыйшлі да вышова, што можна стварыць нацыянальны беларускі цырк, дакладней праграму — з нумароў маладых ды таленавітых артыстаў, беларусаў. А для гэтага патрэбна правесці конкурс цыркавага мастацтва.

У нас ёсць думка сабраць аічынныя цыркавыя студыі, аматарскія калектывы ў нешта нахлалі асацыяцыі і з дапамогай нашага цэнтру арганізаваць конкурс. Магчыма, у верасні, калі на юбілей “Арэны” запрасяць з асобнымі нумарамі такія калектывы, збярэмся з іх кіраўнікамі ды абмяркуем пытанні. Але наша імкненне да супрацоўніцтва натыха і на нейкую аб’яўкаваць з боку некаторых калег. Сядзіць чалавек у сваёй студыі, у пакоі тры на тры метры, і “задаволены” ўсім. Дык пра што мне з ім размаўляць?

да звання “Артыст цырка”. Паступаюць у цыркавое вучылішча ў Кіеве ці ў Маскве, скончаць, магчыма, нават з гатовым нумарам, а калі не — можна пасля вучылішча з імі нешта рыхтаваць, як мы ў свой час зрабілі з Сяргеем Шытавым, які пасля заканчэння Маскоўскага цыркавага вучылішча лясць год у нас рэпэціраваў, і ў выніку выпусцілі нядрэнны нумар. А магчыма, з тых жа выхаванцаў-выпускнікоў вучылішча і атрымаецца шэдэўр. Але хутчэй за ўсё — нумар, які адправіць куды-небудзь на гастроляў будзе вельмі праблематычна, бо і ў Расіі, і ва Украіне такіх звышдастаткова, і для заездных артыстаў не заўсёды ёсць праца. Але галоўнае, як каза наш Прэзідэнт, не толькі зрабіць, а прадаць! А каму? Будуць сродкі, атрымаецца моцны нумар, воль тады ёсць энас гэтым займацца. А рабіць нумары, як бліны ляпіць, каб артысты сядзелі

аматарскага цыркавага мастацтва, у якім прыгледзі ўдзел 11 аматарскіх калектываў з усіх абласцей Беларусі. А з калегамі са сталічнага цырка ў нас склаліся вельмі добрыя зносіны, працоўныя ўзаемаадносіны, заснаваныя на ўзаемнай павазе ды разуменні адзін аднаго.

У.Ш.: — Мне хацелася б выказаць удзячнасць генеральнаму дырэктару Гомельскага дзяржаўнага цырка Якаву Лабовічу, які ў нашай з ім першай, чатырохгадзіннай, гутарцы, калі мяне толкі прызначылі дырэктарам Беларускага дзяржаўнага цырка, раскрываў мне многія таямніцы, сакрэты цыркавай прарасілы, падрабязна расказаў пра яе спецыфіку. Потым яшчэ былі з ім сустрачкі, гэтыя ж плённыя. Каб мы з ім былі прамыя канкурэнты, то непараўменна, можа быць, нейкія і з’яўляліся б, але паколькі Гомельскі цырк — гэта пляцоўка пракратная, без уласнай трупы, то адносіны нашы я назваў бы... таварыскімі. А сяброўскімі назваў іх, калі мы зможам выйсці на яго арэне: мы да гэтага гатовы! Напрыклад, ледзь абкатаўся, можа прапанаваць праграму “Военная каралева...”

В.Г.: — Не вучачыся цыркавому мастацтву, не атрымаючы ўвесь комплекс ведаў, артыстам цырка ў спраўдзеным значэнні стаць нельга. Спартсмен, магчыма, і атрымаецца, або чалавек, які мае нейкі набор цыркавых навываў. А спраўдзены артыст цырка — гэта ж яшчэ і своеасаблівы светлагляд. Установай жа, што навукаю цыркавому мастацтву, у Беларусі няма — і гэта бяда. Я бачу такую схему падрыхтоўкі артыстаў для нашага цырка, якая, спадзяюся, неўзабаве будзе рэалізаваная. Адзін раз на 5 гадоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў аб’яўляе набор на спецыяльнасць “Артыст цырка”. Калі па заканчэнні з некага не выйшла артыста, выпускнік можа паспрабаваць набраць цыркавую студыю ды кіраваць ёй. Гэта значыць, задача вырасці ўніверсітэтам цыркавым будзе выканана. Праграму навучаня я і мае калегі ўжо амаль падрыхтавалі. І адзін раз у 5 гадоў варта абвешчаць набор у Беларускага дзяржаўнага акадэмію мастацтваў на спецыяльнасць “Рэжысёр цырка”. У ідэале такія наборы варта праводзіць адначасова.

Л.А.: — Кантакты паміж студыямі ды аматарскімі калектывамі адбываюцца на ўзроўні фестываляў ды конкурсаў, а таксама на абласных ды рэспубліканскіх канцэртных пляцоўках, дзе, калі мы разам размінаемся, рэпэціруем, выступаем, нешта “наматваецца на вус”. Нядаўна да нас прыязджалі артысты з “Арэны”. Пасля яго мы пагутарылі пра прарасілы, трохі падзяліліся сакрэтамі. Мы ўсе робім адну агульную прыгожую справу, і я аднаго перавагу сяброўству з усімі калектывамі.

Раней, за савецкім часам, у Бельдзяржцырыку некалькі разоў праводзілі фэсты цыркавага мастацтва. На жаль, у гады перабудовы і пазней гэты рух заціх. Зараз творчыя адносіны сталі аднаўляцца. Падчас лютаскага II Міжнароднага фестываля “Скрыжаванні. Мінск”, на якім нашы панастаўкі “Трансфармацыя з хулапнамі” ды “Ікарыіскія гульні” былі адзначаны лаўрэатствам I ступені, а сам калектыв атрымаў Гран-пры, “Кубак Лепшых” ды галоўную прэмію, у нас адбылася творчая паездка ў Бельдзяржцырыку. Мы не толькі наведвалі выдатнае прадстаўленне “Акадэмія бланнаў”, але і музей установы ды закулісе. А ў фінале нам дазволілі выйсці на манеж ды паказаць публіцы пару сваіх элементаў пад бурныя апладысменты. І пасля ўсяго клоўны Бо ў далі нам майстар-клас ды... пачаставалі марожаным! Якраз па заканчэнні

Вакол цырка XXI стагоддзя

Онлайн-канферэнцыя: мастацтва арэны, вялікай і малой

дзяржаўнай цыркавай кампаніі (Сяргей Шытаў, лаўрэат тамтэйшай нацыянальнай прэміі “Цірк”), і ў Ізраілі (Юлія Малуго (Нахман), якая арганізавала з мужам цыркавую школу), і ў англійскім стацыянарным цырку горада Блэкпул...

І.М.: — Нашу студыю наведвае каля 40 чалавек ва ўзросце ад 4 да 26 гадоў, і гэта аптымальнае колькасць для калектыву. Спрабуе сябе, вядома ж, большая колькасць, але застаюцца самыя стойкія, бо заняты патрабуюць цяжарна, вытрывкі і вольнага жадання дасягнуць мэты. Мы вучым аграбатыцы, мастацтву антыпода, жангляванню, ігры з абручом, дрэсурі... І ўсе, вядома, думаюць пра вялікі цырк, але нюансы агучны і мае калегі: каб атрымаць прарасілы цыркавага артыста, трэба ехаць, прынамсі, у Маскву, Кіеў. Дзеці ж нашай студыі марачы пра тое, каб адкрылася цыркавое аддзяленне ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце культуры і мастацтваў...

Пра ўзаемаадносіны

Б.К.: — Як я ўжо казаў, паміж намі і беларускімі цыркамі ніякіх прарасілых кантактаў няма. А ў нас ужо трэці склад удзельнікаў змяняецца — дзеці сталеюць, пакаідаюць цырк ды ідуць вучыцца, хто куды, бо мы не можам даць ім працу. Столькі ўкладзена — і ніякай аддачы няма! Воль Гомельскі дзяржаўны цырк. Ён працуе як пракратная пляцоўка. А шкада! Даўно можна было

Якія планы будаваць? Якім досведам абменьвацца? Ці такая “карціна”. Некалькі гадоў таму мы прапанавалі нашых артыстаў для аднаго беларускага цырка. І былі яшчэ маскоўскія прэтэндэнты. Прэтэнзіі да нашага прагону не было, ён праходзіў паспяхова. Але потым пачалося... Кштальту: “Разумеецца, нам жа далей працаваць з замежнымі партнёрамі, як мы можам зараз ад іх адмовіцца?” Або такі “аргумент”:

“Воль мы ўвядзем ваіх артыстаў у праграму. А праз нейкі час яны, калі набяруцца вопыту, з’едуць за мяжу”. Гэта значыць, рэклама, папулярнасць нашаму цырку за мяжой не патрэбныя, каб пра цыркавых казалі: “Гэта беларускія артысты, з гэткага цырка”? Цыркавы кіраўнік павінен быць гаспадаром і любіць цырк, як сваю сям’ю, аддаваць усяго сябе яму. Тады будзе карысць!

Я.Л.: — Нас усё час заклікаюць стаць панаставаным цыркам. Дык зрабіць нумар цяпер не праблема! Можна і са спорту ўзяць любы паказальны выступ і “зляпіць” з яго цыркавы нумар, альбо — што-небудзь з самадзейнасці. Кіраўнікі ў “Арэне” — энтузіясты, працуюць шмат і плённа, нездарма прадстаўнікі цэнтры перамагаюць ды займаюць прызавыя месцы на шматлікіх фестывалях (праўда, пераважна на дзіцячых), у тым ліку ў Монт-Карла. Патэнцыял лёсу ў выхаванцаў цалкам можна разглядаць як першую прыступку, першы крок

месацамі без працы, з’явадалі і, у выніку, нумары зніклі — шкада сродкаў, сіл ды часу.

У.Ш.: — Наша стаўленне да беларускіх цыркавых студыяў... рознае, скажам так. Воль “Арэна”, на чале якой стаіць пара Кузняцоў, — абсалютна прарасілыя людзі ў сваёй справе. Але сёння мала быць прарасіламі: калі няма падтрымкі ад мясцовых уладаў, то такім калектывам воль складана. Кузняцовым пашанцавала, і на сёння ў іх ёсць не проста студыя, а цэлая цыркавая база. Таму і артыстаў яны выхоўваюць вольмі добрых, пра што сведчаць іх шматлікія перамогі на міжнародных фестывалях.

Барыс Рыгоравіч закрунуў тэму конкурсу. Мы якраз спрацавалі палажэнне ды каштарыс рэспубліканскага фестываля самадзейных цыркавых студыяў. Многія з іх нам добра знаёмыя, мы сустракалі іх з кіраўніцтвам, таму і вырашылі заняцца гэтым праектам усур’ёз. У рэшце рэшт, такія калектывы можна разглядаць у якасці пастаўшчыкоў артыстаў у наш цырк, як нейкі рэзерв для яго. Воль зусім нядаўна да нас звярнуліся дзвючына з хлопцаў з мінскай студыі “Белая Русь”, у якой яны прапрацавалі больш за 10 гадоў, мы праглядзелі іх і аднагалосным рашэннем прыёмнай камісіі залічылі ў штат. Вяртаючыся да тэмы фестываля, скажу, што засталася вызначыць толькі месца і дату. Стварыць жа пры нашым цырку студыю зараз некалькі цяжка, перш за ўсё з фінансавых прычын. Такія спробы, дарэчы, неаднаразова рабіліся, але ўсе яны правальваліся.

Я.Л.: — Гомельскі цырк шчыльна супрацоўнічае з заслужаным аматарскім калектывам Цырк імя Валерыя Абеля. З невялікай цыркавай студыі яго хлопцы і дзвючатыя выраслі ў спраўдзены, моцны калектыв. Гэта нашы падэфоны, мы ўсяляк іх апакаем: запрашаем на прадстаўленні, арганізоўваем сустрачкі з артыстамі, увогуле, дапамагаем ім вучыцца ў майстроў і ўдасканальваць свае воль, уменні. У 2011 годзе на нашай пляцоўцы з мэтай развіцця ды папулярнасці аічыннага цыркавага мастацтва, а таксама падтрымкі маладых талентаў быў праведзены I Беларускай фестываль

Фотафакт

Pixel Art у Мінску

Мінчане маюць цудоўную магчымасць стаць сааўтарамі аб’екта вулічнага мастацтва. Краўтэўнае рэкламнае агенства “Getbob” у гонар свайго 5-годдзя гэтымі днямі разам з усімі ахвотнымі збірае па піксельных мазаіку. Адрас дзеі: сталічная вуліца Акцябрская, 23. Асновай карціны сталі чатыры аконныя праёмы, і ў панядзелак, 11 ліпеня, усе 98 600 элементаў зоймуць у іх сваё месца. Піксель можна замовіць на сайце агенства і прыклеіць яго “на палатно” ў гэты выхадны дзень з 16.00 па 20.00.

Фота Аліны САУЧАНКА

“Скрыжаванню...” мы выказалі ідэю аб правядзенні ў краіне міжнароднага фестывалю цыркавых аматарскіх калектываў. Аказваецца, у Бельдзяржцырку таксама пра гэта думалі. Спадзяюся, да рэалізацыі гэтага праекта прыйдзе не так шмат часу.

■ Людміла Арлова:
“За савецкім часам праводзіліся фестывалі цыркавога мастацтва. Нядаўна мы выказалі ідэю аб міжнародным фестывалі цыркавых аматарскіх калектываў. Аказваецца, у Бельдзяржцырку таксама пра гэта думалі.”

■ Тацыяна Абель:
“Цырк даўно ідзе па шляху тэатралізацыі. Трук ёсць трук, вядома, ён гадоўны ў цырку, але сёння цікава і тое, што акрамя трука робяць артысты. А “... Дзю Салей” — гэта шоу. Дэманстрацыя фізічных магчымасцяў на фоне спецэфектаў...”

выступаць на вялікай арэне. Было б выдатна, каб у Мінску ці Іомелі раз на два — тры гады праводзілі конкурсы, і наша праца адзначалася прадэсійнамі.

Пра сюжэтныя цыркавыя праграмы

Б.К.: — Зараз усё больш рэжысёраў зяртаецца да сюжэтнага цырка. Нумарны — ужо мінулае стагоддзе. Сюжэтны ж — відовішча, аднак ёсць тут сваё “але”. Большасць праграм, хоць і сюжэтныя, але няма ў іх трукаў. А цырк без трукаў — не цырк, любы прафесіянар вам тое скажа. Мы ў сябе любім ствараць сюжэтны цырк, але ў ім асноўнае — трук, і не проста трук, а “страшны”. Мы любім маляўнічыя касцюмы, цікавыя рэквізіты, грым для нумара, незвычайную музыку. У нас гадоўныя героі шоу — дзеці, артысты-дзеці. І пасля прадстаўленняў “Арэны” гледачы выходзяць з залы з “мокрар спінамі”. Напрыклад, артыст — хлопчык дзевяці гадоў — становіцца на баланс 8 шпуглек! Вышыня іх перавышае яго рост! У свеце ўсяго 5-6 чалавек стаяць на 8 шпуглах. Таму мы кажам: “Паважаныя гледачы, вы прыйшлі ў цырк XXI стагоддзя. Не здзіўляйцеся, а атрымлівайце асалоду!” Адносна ж, скажам, “Цырка дзю Салей”, дык гэта вельмі маляўнічае, трукавае відовішча, адточанае да аўтаматызму, але... не сюжэтнае, ні пра што. Аднак усяму свету ён падабаецца, таму што няма іншага. І вось гэтым трэба карыстацца. Стварыць, паўтарыць, свой нацыянальны цырк, сваю праграму!

В.Г.: — Нацыянальную праграму “Чароўны сон у зімовую ноч” мы ўпершыню паказалі паўтара гады таму. Першае яе адляпенне скіравала публіку ў беларускую міфалогію, а другое — у беларускую свецкую культуру Сярэднявечча. Беларускія прагматычныя і ў касцюмах, і ў персанажам, і ў дэкарацыях, і ў музыцы. Артысты паўставалі ў вобразам духаў лесу, русалак, было і “дзікае паляванне”, і княжэцкі баль.

Сваіх цыркавых мы збіралі пад гэта прадстаўленне з усёго свету, — і ўсіх лепшых сапраўды ўдалося сабраць.

У.Ш.: — Праграму мы плануем паказаць не часцей чым раз на год, каб не “замыліць” яе глядачы. У Кіеве яе прынялі, з вялікім поспехам яна прайшла ў Астане. Як і іншыя дзяржаўныя прадпрыемствы Беларусі (а цырк — гэта таксама прадпрыемства), каму дазваляе іх дзейнасць, мусім займацца экспартам паслуг, прасей кажучы — зарабляць валюту. Летась мы выканалі такі план на 400 працэнтаў. І не забывайцеся яшчэ пра такую тонкую матэрыю, як... палітычная мэтагэаграфія. Так-так! Нашы кантакты з Азербайджанам, з Украінай, з Казахстанам, з Расіяй — гэта таксама складані знешні палітыкі нашай дзяржавы, і нашы поспехі дадаюцца ў скарбонку поспехаў Беларусі, умацоўваюць імідж краіны, адкрываюць яе замежнікам з нейкага іншага прывабнага боку.

В.Г.: — Ужо ёсць зноў распрацаваная праграма цырка на сцене, якая ў часы Савецкага Саюза актыўна практыкавалася там, дзе не было спецыяльных цыркавых памішканняў. Нашы артысты гатовы выступаць у беларускіх дамах ды палацах культуры, засталася выбудаваць лагістыку такіх паездак. Зараз у Беларусі “круціцца” велізарная колькасць замежных цыркаў-шапіто, і з імі — хай яны нават не вельмі высокай якасці — канкураваць дзю-дзю. З іншага боку, наколькі мы бачым, для людзей не складае праблем арандаваць аўтобус і з любоўю кропкі краіны прыехаць да нас на прадстаўленне.

А “Цырк дзю Салей” зараджаўся па вобразе ды падабенстве савецкага цырка. Некалькі гадоў гэты праект, у які збіраліся ўсе “варышкі”

■ Алена Хінец:
“Праз удзел у фестывалях ды конкурсах маем зносіны з калегамі. Не скажу, што такіх сустрач дастаткова. Хацелася б стажыравацца на базе прафесійных цыркаў, цікавасці да аматараў, а яшчэ, каб яны маглі атрымаць майстар-клас ад цыркавых артыстаў у якасці заахвочвання”.

■ Ірына Міхасёнка:
“Студыю наведвае каля 40 чалавек вядомае каля 4 да 26 гадоў, і гэта аптымальная колькасць. Усе думаюць пра вялікі цырк, але каб атрымаць прафесію цыркавога артыста, трэба ехаць, прынамсі, у Маскву, Кіеў. Дзеці ж марачы, каб адкрылася аддзяленне ва Універсітэце культуры і мастацтваў”.

сусветнага цырка, быў сапраўды цікавы. Але потым пачалося яго тыражаванне ды кланаванне, і пад гэтай маркай сёння па планеце “катаецца” немаведама хто. Так, лепшыя ўзоры працягваюць дзейнічаць, але і каштуюць яны адпаведна. Да нас яны не даяжджаюць... Аднак і лепшыя ўзоры цыпер упор робяць на шоу, на татальную сродкі ўздзеяння на гледача — на гучную музыку, на візуальныя спецэфекты, на форму, нават у чымсьці на творчую працаваць. Дзіцяці на такіх паказах, на мой погляд, рабіць няма чаго, ды і публіцы, якая сядзіць далёка ад дзеі на пляцоўцы — нічога не бачна. Так, гэта цырк, але ў якім пераважае відовішча, а не мастацтва.

І.М.: — Сюжэтны цырк цікавы толькі дарослым ды дзецям старэйшых узростаў. Але, з іншага боку, калі мы сёння ў якасці прыкладу бярэм “Цырк дзю Салей”, ён — мара для дзятчынкі нашага цыркавога калектыву: усе хочучы б раз выступіць з ім!

Я.Л.: — “Цырк дзю Салей” ды яму падобныя, несумненна, маюць права існаваць паралельна з традыцыйным цыркам. Але гэта дзве розныя формы і іх складана параўноўваць. Цырк, у традыцыйным разуменні, усё ж, на мой погляд, больш прымальны. Тут выступы акрабатаў змяняюць нумары ды атракцыёны з жывёламі. Так склаўся гісторыя, і потым, наш плясач хоча бачыць традыцыйны цырк. “...Дзю Салей” — іншая гісторыя. Я б нават адважыўся так вызначыць: гэта вынаходніцтва, але для вельмі абмежаванага кола гледачоў.

Л.А.: — У савецкім цырку, у тым ліку ў беларускім, сюжэтныя праграмы ставіліся ў дастатковай колькасці. Гэта пасля таго, як расставіў Саюз, калі і ў цыркавай гаспадарцы наступілі смутныя часы, ад сюжэтных пастановак некалькі адшлілі. Але сёння яны вяртаюцца. Паглядзіце хоць бы такое шыкоўнае прадстаўленне, як “Акадэмія блазнаў” Беларускага дзяржаўнага цырка. Але я не думаю, што ў будучыні акрамя сюжэтнага цырка, акрамя цыркавых драматургічных шоу, нічога не застанецца. Цырк падтрыбен усялякі ды розны. Тым ён і добры.

А.Х.: — Сюжэтны цырк не адмяняе нумарны. Добра, калі ўсё гарманічна спалучаецца.

Т.А.: — Цырк даўно ідзе па шляху большай тэатралізацыі. Што слухна, бо трук ёсць трук, ён гадоўны ў цырку, але сёння цікава і тое, што акрамя трука робяць артысты, якія могуць сродкамі свайго жанру раскажаць нейкую гісторыю, тое, што павіна прыцягваць акрамя трукавай дзейнасці. Для чаго патрэбны рэжысюр, харэаграфія, музыка, касцюмы ды правільна падабраны вобраз. “...Дзю Салей” — гэта шоу. Прычым, вельмі моцна затлумленае філасофіяй, з харэаграфіяй, з музыкай, з маскамі, з выкарыстаннем вялікай колькасці элементаў цырка. Дэманстрацыя фізічных магчымасцяў чалавека на фоне спецэфектаў...

Пра планы ды зноў пра поспехі

У.Ш.: — У пачатку года мы паказалі прэм’ерную праграму «Акадэмія блазнаў». Інтэрактыўную, як мы я называем, таму што ў прадстаўленні актыўна задзейнічаны гледачы. Другая прэм’ера — “Я працую чараўніком”. А да Новага года падрыхтуем прадстаўленне, у якое будзе задзейнічаны толькі беларускія артысты. Ёсць планы і на 2017 год. Па шматлікіх просьбах гледачоў, хутчэй за ўсё, паўторым праграму “Цырк-шоу гіганцкіх фантаў”, але ў моцна абноўленым варыянце. Збіраемся запрасіць кітайскіх калектываў з іх фантастычным прадстаў-

леннем. Магчыма, выступяць у нас артысты Пхеньянскага дзяржаўнага цырка — трупа вельмі дарагая, але яна гатовая паісці нам насустрач у фінансавых адносінах.

Я.Л.: — У гэтым годзе будзем працягваць паўсядзённую працу: імкнучыся запрашаць на гастролі толькі лепшыя цыркавыя нумары, рабіць усё магчымае для таго, каб радаваць гамлячанаў ды гэсцей горада разнастайнымі, яркімі ды цікавымі праграмамі.

Б.К.: — У планах — адзначыць 10-годдзе “Арэны”. За гэты час адбылося нямяла падзей. Пачыналі ў маленькім, без вокнаў, пакойчыку пляць на пляч метраў, а цяпер маем свой будынак, з суперсваймі, прымеркамі, душавымі кабінамі, добрым асвятленнем. Калектыву стаў “заслужаным”, атрымаў спецыяльную прэмію Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзечкам культуры і мастацтва, выхавалі 15 лаўрэатаў спецыяльнага фонду Кіраўніцка дзяржавы па падтрымцы таленавітай моладзі. Неаднаразова становіліся пераможцамі міжнародных конкурсаў, як дзіцячых, так і дарослых. Тройчы атрымлівалі ўзнагароду ад Расійскай дзяржаўнай цыркавай кампаніі, двойчы ад Саюза цыркавых дзечкаў Расіі, цырка Нікуліна, двойчы ад Кітайскай акарабачальнай асацыяцыі. І, нарэшце, фестываль цыркавога мастацтва ў Монтэ-Карла: сёлета мы ўзлілі 3 спецыяльныя прызы ды 3 медалі!

Т.А.: — Нядаўна мы адзначылі сваё 55-годдзе. “Цырк Абель” — гэта вялікая дружная сям’я, у якой і артысты, і кіраўнікі аб’яднаны адной ідэяй — быць лепшым цыркам. І толькі разам мы будзем перамагаць!

...і проста пра цырк

В.Г.: — Калі дзеці прыходзяць у цырк, яны застаюцца дзецкімі, дарослыя ж ператвараюцца ў ім у дзятчэй. Гэта сямейнае, вельмі добрае мастацтва.

Я.Л.: — Цырк — святая, радасць, смех ды захваленне. Гэта ўнікальны свет, судакрануўшыся з якімі, дарослыя на імненне могуць адчуць сябе дзеткімі. Любіць цырк — самае шырае ды сумленнае мастацтва ў свеце!

Б.К.: — Згодзен, гэта — самае сумленнае мастацтва!

Л.А.: — Як калісьці казалі цыркавы: “Савецкі цырк “цыркавейшы” за ўсе цыркы!” Смех ды радасць мы прыносім людзям!

А.Х.: — Цырк — цуд, казка. Мара для дарослых ды дзятчэй!

Т.А.: — “Circus: Culture for the Millions” — “Цырк: культура для мільянаў”: такі дзвіз Асацыяцыі еўрапейскага цырка.

І.М.: — Цырк любіць усе!

Ну а я ў цырках бываю не часта, ды ці не кожнае іх наведванне ў памяці засталася. У сярэдзіне 1970-х у буфэце вагларадскага цырка дзіця (я) ва ўльтыматывай форме запатрабавала ад таты з мамай набыць сабе бутэрброд з дарагой рыбай. Познім вечарам і сынчу стала дрэнна, мабыць, астрынай другой свежасці ён і атруціўся. Пасля, у канцы тых жа 1970-х у Маскве, бацькі павялі мяне ў цырк на Каляровым бульвары. Да набытай праграмы прыкладуся невялікі купончык, у якім было надрукавана, што ў прадстаўленні адбылася замена блазнаў: замест пазначаных будучы смяшчыць публіку... Юрый Нікуліні і Міхаіл Шуйдзін — можа, лепшыя на той момант дзет савецкіх дыवानькі! У мінскім цырку, у 1980-я, на маіх ваках, паслізнуўшыся, упай конь з наезнікам, а ў 1990-х у ім выступіла... гурт “Арыя”, і тады ў кулуарах я ўзяў інтэрв’ю ў яго музыкантаў....

Конкурсы ў лічбах і ў ацэнках

Конкурс капэла праходзіў упершыню (раней "Інструментальныя" намінацыі далучаліся да турніру калектываў). Удзельнікі паказалі праграмы "Сольнае выканальніцтва" (на дудзе, скрыпцы ці цымбалах), "Траіста музыка" (трыя), і "Ансамблевае выканальніцтва".

Метадыст па фальклоры Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці Ірына Глушэц пракаментавала конкурс аб'ектыўна (капэлы ад Гомельшчыны ў саборніцтве не ўдзельнічалі):

— Інструментальныя калектывы былі рознага ўзрочнага падрыхтоўкі. Удзельнікі некаторых з іх займаюцца адрозна ўсімі кірункамі фальклорнага мастацтва, а некаторыя гурты спецыялізуюцца толькі па інструментальнай музыцы. Канечне, узровень калектыву дзіцячай школы мастацтваў будзе вышэйшы за гурт сельскага клуба. У ДШМ з дзецьмі займаюцца шмат педагогаў, а ва ўстанове культуры ў сельскай мясцовасці — толькі два — тры. Не заўсёды ўдзельнікі прытрымліваліся рэгламенту (колькасць чалавек на сцэне, уздел у выступак кіраўнікоў), што, канечне, заўважылі гурты, якія рэгламент вытрымлівалі. Усё адзначанае датычыцца не толькі конкурсу інструментальных капэлаў, але і ўсіх конкурсных праграм.

Што да сельскіх устаноў культуры, то, на мой журналісцкі погляд, гурткі пры іх вызначаюцца большай сацыяльнай значнасцю (чытай: заматыванасцю ўдзельнікаў) за гарадскія. Напрыклад, кіраўнік узорнага аб'яднання аматараў фальклору "Згадка" Мачульскага сельскага дома фальклору Столінскага раёна Ірына Ляшчэвіч распавяла:

— У Мачульскай школе 50 дзяцей, з іх 20 ходзяць да мяне займацца, спяваюць. На конкурсы выязджаюць каля 15-ці.

Урэшце, адна справа гарадское дзіця, у якой шмат вар'янтаў баўлення вольнага часу, і зусім іншая — малеча з вёскі,

Так адмінавалі розныя традыцыйныя вяселлі.

Конкурсная праграма "Берагіні" будавалася, можна сказаць, на чатырох кітах: конкурсах танцавальнага пар, танцоўраў-салістаў, музычных інструментальных капэлаў традыцыйнага складу "Дудар", турніры дзіцяча-маладзёжных фальклорных калектываў.

Алена ЛЯШКЕВІЧ, Мінск — Акцябрскі — Мінск / Фота аўтара

Хто гатовы браць крэдыты на фольк-фэст?

Падчас саборніцкай танцавальнага пар.

для каго гурток атрымліваецца амаль эксклюзіўным пастаўшчыком культурных паслуг (акрамя тэлевізара і камп'ютара, канешне).

Падзялілася ўражаннямі і ўдзельніца рады экспертаў фэсту, рэдактар адзела навіяў культуры Дырэкцыі канала "Культура" Беларускага радыё, этнамузыкалаг Аляксандра Макаравіч:

— На фоне ўсіх удзельнікаў адрозна вылучалася капэла гурта "Вянок" з Ракава. Дзіцячая, аматарская,

ды яна, на мой погляд, не ступалася па ўзрочні "Капэлі з-пад гаю", у якой граюць студэнты і выпускнікі Універсітэта культуры і мастацтваў. Астатнія гурты былі прыкладна аднолькавага ўзрочнага, складана было аддаць камусі перавагу.

Крыху статыстыкі: у "Берагіні-2016" паўдзельнічалі 81 танцавальная пара; 65 танцоўраў-салістаў; 5 узроставых катэгорый танцавальнага пар; 40 танцаў было ў конкурснай праграме. Пераможцы ў

тым ліку лаўрэаты I — III ступені ў кожнай узроставай групе конкурсу танцавальнага пар, а таксама ў саборніцтве танцоўраў-салістаў — па 3 ступені ў намінацыях "Чобаты", "Жабка" і "Мікіта"; 15 — Гомельская вобласць; 5 — Мінск; 3 — Любанскі раён Мінскай вобласці; 1 — Магілёўская вобласць (Пратасевіцкая ДШМ Асіповіцкага раёна).

Можна, метадалагічна не зусім слуха аб'ядноўваць разам статыстыку па танцавальных парах і танцоўра-

салістах, але гэта дазволіць чытачам, што не былі на "Берагіні", атрымаць больш цэласную карціну. Заўважу таксама, што лічыла менавіта дыпломы лаўрэатаў, а не саміх лаўрэатаў. Напрыклад, Максім Яшчанка, удзельнік фальклорнага гурта "Этна-суполка" з БДУКІМ (Мінск) і Аляксандр Говар, удзельнік узорнага ансамбля танца "Верасок" Капаткевіцкага ГДК Петрыкаўскага раёна, сталі лаўрэатамі двойчы, у розных намінацыях конкурсу танцоўраў-салістаў.

Па статыстыцы бачна, што безумоўным лідарам у падрыхтоўцы танцоўраў з'яўляецца Гомельская вобласць. Па колькасці пераможцаў вылучаюцца Капаткевічы (7 дыпламаў у удзельнікаў узорнага ансамбля танца "Верасок" і народнага ансамбля народнай песні, музыкі і танца "Лявоніха" Капаткевіцкага ГДК Петрыкаўскага раёна) і гаспадар пляцоўкі — Акцябрскі (3 дыпломы ва ўдзельнікаў узорнага фальклорнага ансамбля "Праменьчыкі" Акцябрскай ДШМ).

Урэшце, на Гомельшчыне рэгулярна ладзяцца раённыя і абласныя адборачныя туры на "Берагіно", з парамі і гуртамі шчыльна працуе загадана Ірына Глушэц, для якой сёлетні фестываль стаў шостым, а ўдзельнічае ў руху "Берагіні" яна ўжо дзясяты год, пачаўшы студэнткай БДУКІМ. Ірына, падаецца, была адзінай прадстаўніцай абласных метадычных цэнтраў на сёлетнім фестывалі.

Пятая частка беларусаў сёння жыве ў Мінску, таму было цалкам дарэчным вы-

лучыць Мінск у асобную катэгорыю, адасобіць яго ад Мінскай вобласці. Лаўрэаты ад Мінска — танцоры з калектываў "Мілавіца", "Рамонак", "Этнасуполка". Пра Любань і казаць няма чаго: на мой погляд, горад даўно можна было абвясціць танцавальнай сталіцай Беларусі (дарэчы, Рудабельскі фальклорны рэспубліканскі падчас "Берагіні" прапанаваў назваць Акцябрскі раён ганаровы госьць фестывалю, намеснік старшыні Беларускага фонду культуры Анатоль Бутэвіч). Лаўрэаты I ступені ва ўзроставай катэгорыі 17 — 25 годаў Алена Дрбундзкія і Вячаслаў Мігаленя з узорнага фальклорнага ансамбля "Берагейкі" фактычна мелі толькі тыдзень на падрыхтоўку да конкурсу. Вячаслаў вучыцца ў кадэцкім вучылішчы і дадому ў Любань прыехаў на вакацыі. Але гады падрыхтоўкі ў складзе ансамбля дарма не прайшлі. На гэты конт кіраўнік мінскага гурта "Мілавіца" Марыя Снітко казала, што імкненні працаваць з дзельнікам як мага меншага ўзросту і паказваць ім традыцыі ўсіх гісторыка-этнографічных рэгіёнаў Беларусі. Да таго ж, нацыянальную культуру нельга вывучаць за грошы, адукацыя ў гэтай галіне, лічыць Марыя, павінна быць дармовай.

Турнір калектываў

У выніках турніраў дзіцячых калектываў ўлічваліся спеўныя і танцавальныя выступленні, мастацтва апавядальнікаў народнай прозы і рамясціца майстэрства, праграма "Традыцыйнае вяселле" і адпаведнасць строю ўдзельнікаў традыцыйна свабой мясцовасці. Перамога гурта "Вянок" з Ракава, другое і трэцяе месца атрымалі акцябрскія "Праменьчыкі" і "Рудабельскія зорачкі".

Шмат намінацый, якія падсумоўваюцца, дазваляюць вызначыць сярэднюю гуртоў найлепшы. Але ж, як бы ні хацелася, каб адны і тыя ж дзеці аднолькава добра танцавалі, спявалі і займаліся рамяствам, на практыцы гэта здарэцца досыць рэдка. Усё роўна адзін гурт будзе "больш танцавальным",

На людным месцы: аглядавая пляцоўка

Пружанскі / Рэха пад "ДАХам"

Адгрукі чвэрты фэст эксперыментальнага мастацтва "Рэха ДАХу" ў "Пружанскім палаціку", які апошнім часам радуе сваімі прагрэсіўнымі імпрэзамі. Дык што ж адбылася пад "ДАХам"?

Які заўжды, вядучую ролю ў падзеі маюць выставы. Ёным разам іх было толькі дзве, але вельмі выразныя па месце. Першую прадставіў галоўны завадатар (пракурар) фэсту — Зміцер Юркевіч: гэта экспазіцыя яго папелнічка Алеся Родзіна (у якога, на жаль, не атрымалася прыехаць), сузаснавальніка міжнароднага фестывалю ідэалізму і савэрсізму "ДАХ". Наглядзячы на награвашчванне незразумелых слоў, глядачы ўбачылі даволі класічныя творы спадара Але-

ся. Ётыя манументальныя работы поўныя сімвалізму і адкрытасці.

На прэзентацыю другой выставы пад назвай "Роднае", ужо вядомага на Берасцейшчыне ананімнага мастака whatname? запрасяў сам дырэктар установы Юры Зялёвіч. У час прэзентацыі прысутным раздалі чорныя маскі (падобна, што кошыкаў) з нумарамі, і нам прапанаваў "...адзіці ад штодзённасці і прахейшыню галоўнага героя — мужчыны, які пакутуе на бясонне і ўключае старое радыё ў нады, што з'явіўся дапамога яму заснуць..." Карацей, усе прысутныя павінны былі заснуць, і толькі тады "палотны адкрыюцца". Усё роднае недзе схаванае, як і вялікі творы whatname? (паўтара на два метры) пад шчыльнай чорнай заслонкай тканіны, якія ніхто так і не ўбачыў. А кожны мусіў убачыць сваё. На выставе, як гэта прынята ў еўрапейскіх

традыцыях, можна было набыць паштоўкі з выявамі твораў whatname? з папярэдных каталогаў і сувеніры з фірменным аздабленнем.

Далей усім прапанаваў дакрануцца да "зорак" у прамым і пераносным сэнсе — пачалася прэзентацыя манаграфіі супрацоўніка Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Цімафея Авіліна "Паміж небам і зямлёй: этнаастраномія". Спадар Цімафей правёў заняткі па астраноміі з паглыбленнем у этнаастраномію. Аказаецца, не "Зорка Венера ўзыйшла над зямлёй...", а Сірыус.

Які заўжды, у праграме фэсту прысутнічаў музычны блок. Настася Хмель (салістка гурта "Крыві", што не так даўно пасялілася на Пружаншчыне ў вёсцы Залессе) паказала пад гукі джамбей і гітары праграму сваіх апрацовак аўтэнтычных спеваў, што прабрала да костаў. У працяг гурт "Паці" — ужо

вядомы этнаастраном Цімафей Авілін (гітара, вакал) з Паўлам Сілівончыкам (акордыён, рытм-пантофля, вакал) — запалілі атмасферу залы "песнямі вясковых рамантыкаў". Раман Яраш, вядомы пружанскім аматарам мастацтва чалавек-аркестр, уразіў непаўторнымі спевамі ды музыкой у стылі сумнага "вясковага блюзу".

Словам, адбыўся сінтэз творчасці і пачуццяў, мастацтва і музыкі. На фэсце эксперыментальнага мастацтва іншага і не магло быць!

Яўхім РУПАЙЛА Пружанскі

Дзяржынск / Больш колеру!

Маладая мастачка, ураджэнка Барысава Ірына Губарэвіч цвёрда пераканана, што "Колер — гэта жыццё". Гэта назва яе персаналь-

Падчас прэзентацыі выставы whatname?

Ірына Губарэвіч.

другі — “больш спеўным”. Таму ў рэзалюцыі “Берагіні” прапануецца аднавіць сістэму этнавыхавання, стварэння гурткі, дзе ўдзельнікі маглі б пераймаць традыцыйнае мастацтва розных кірункаў комплексна, у кантакце з носяцямі традыцый.

Цяперашняя сістэма вызначэння пераможцаў часам нівелюе асобныя дасягненні гуртоў. Да таго ж мне здаецца, што мастацтва народнай прозы, соньяе спеўнае выканальніцтва і рамеснае майстэрства можна было б не ўлічваць у выніках турніру калектываў, узагадоўваюць удзельнікі асобна, бо гэта ўсё ж, індывідуальная творчасць.

Удзельнікі з Гомельшчыны ўпэўнена рыхтуюцца да фестывалю ўсе два гады між заключнымі мерапрыемствамі, бо ведаюць, што дакладна на яго трапяць, балазе ехаць недалёка. Іншыя вобласці не маюць такіх гарантыяў. Сёлета, напрыклад, у турніры дзіцяча-маладзёвае фальклорнае калектываў не ўдзельнічалі прадстаўнікі Магілёўскай вобласці. Дырэктар Абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці і культурна-асветнай работы Алег Хмялькоў пракаментаваў сітуацыю так:

— Сёлета наша вобласць была прадстаўлена на заключных імпрэзах “Берагіні” танцавальнымі парамі і аўтэнтычным гуртом “Вербіца” Іваноўскага ЦДК Хоцімскага раёна. Мы планавалі да ўдзелу ў конкурсе накіраваць дзіцячы калектыв “Астранаўка” з вёскі Стары Дзедзін Клімавіцкага раёна, але райвыканкам не змог аплациць гурту аўтобус. Танцавальныя пары з Асіповіцкага раёна дабраліся цыгнікамі. У Пратасевіцкай ДШМ працуюць апантаняны людзі! Летась, напрыклад, яны для ўдзелу ў фальклорным “Караване” Міжнароднай асацыяцыі фальклорных груп (IGF), што праехаў з выступамі па пяці еўрапейскіх краінах, узялі крэдыт, па якім разлічваліся цэлы год. Раённыя удзелы ідэалагічнай работы, асабліва ў саправах маладымі часткова дапамог, але гэта ж аграмадныя сродкі!

Пабыўшы на “Берагіні” аднойчы, наступным разам гурты і пары звычайна выступаюць значна лепш. Адна справа — пачытаць патрабаванні, і зусім іншая — пачытаць жыццём, як і што адбываецца. Пра гэта казалі мастацкія кіраўнікі пар і гуртоў-удзельнікаў.

Агульныя тэндэнцыі

Старшыня раённага фестывалю Вячаслаў Калацкі адзначыў, што ўзровень удзельнікаў “Берагіні” год ад году расце. Аляксандра Макарэвіч, якая працавала ў складзе журы заключных імпрэзаў фестывалю другім разам, адзначыла тую ж тэндэнцыю ў кароткатэрміновай перспектыве: “Вырас узровень і ўдзельнікаў, і арганізатараў, хая і ў 2014 годзе ўсё было вельмі добра”.

Адзначаю, што конкурсныя праграмы, калі параўнаць з 2012-м годам, напалову прадстаўлялі тым жа раёнамі: Смагонскі, Асіповіцкі, Палацкі. Пра Гомельшчыну пісалася ўжо вышэй. Што да Мінскай вобласці, то “Вянок” папярэднім разам быў на “Берагіні” 10 гадоў таму. Гурт запрашалі і як удзельніка, і як гасця, але Ракаўскі дом фальклору адмаўляў: акурат у дні заключных імпрэзаў “Берагіні” ладзілі Купалле. Сёлета ж даваўся удзельнічаць, бо ў 2015 годзе ўзялі гран-пры на абласным танцавальным конкурсе “Мінская кадрыля”. Гурт з’ехаў — і Купалля ў Ракаве сёлета не было.

Атрымліваецца, калі ў раёне ёсць “мода” на танец аўтэнтычную культуру як такую, то імі займаюцца шматлікія гурты. А калі няма — то шукайце шукай, адладнага калектыву не знойдзеш. У той жа час, Сяргей Выскварка, прэзентуючы сваю кнігу “Беларускі танцавальны фальклор. Методыка працы з дзіцячым фальклорным калектывам” (пра яе “К” пісалі ў № 24) адзначыў: “Чатыры семінары па танцах на год — і раён пачынае танцаваць”. Застаецца толькі пажадаць, каб такіх семінараў па танцах ды іншых відах традыцыйнага мастацтва адбывалася як мага больш.

Колькі разоў павінен ударыць па чакану малаток, каб на металічнай пласціне з адваротнага боку ўтварылася метка? Адзін, пяць, сямнаццаць? Заляжыць ад майстэрства і да сведчанасці чаканшчыка. Лёгка не будзе. І хутка не будзе. Прыгожа атрымаецца, калі за справу возьмецца талент. А не абый-які талент гамяльчаніна Іосіфа Мілейшы быў бачны, як кажуць, няўзброеным вокам.

Чаканка як сувеніры прадукт дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва была шырока распаўсюджаная ў Беларусі ў 1970-х. Сетка пругкіх ліній на гладкай паверхні меднага або часцей латуннага ліста ўяўляе з сябе найпростую графіку. Але крыў божа, калі пры распрацоўцы эскіза мастак не змог выказаць некалькі-

якому падпарадкоўваліся і алей, і графіка, і афармільніцкае мастацтва. Зварот “пан Юзаф” сведчыць пра заходне-беларускія карані гэтай выдатнай асобы. Мілейша стаў прымаць удзел у абласных і рэспубліканскіх выставах. Адметнай рысай у параўнанні з іншымі мастакамі стала прафесія чаканшчыка. У ёй асабліва выразна выявілася імкненне творцы да лаканізму малюнка, цнатліва сур’ёзнага і чыстага. Нездарма адным з улюбёных яго мастакоў быў літоўскі графік Стасіс Красаўскас. Асноўнымі ж матывамі чаканак былі кампазіцыі з соўкамі на раскіданых дрэвах і сімвалам Беларусі — зубрам, а таксама палюўнічы з лукам і ягуар, якія супернічаюць у гнуткасці...

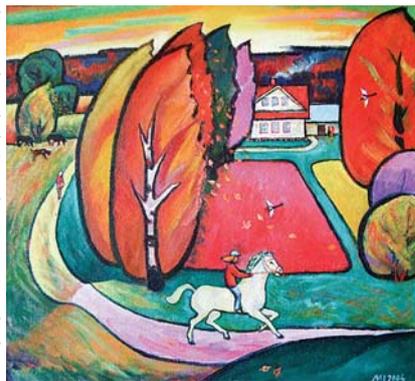
У нашай свядомасці здаўна замацаваўся вобраз выхадца з краін Балты з прыроджанымі працавітасцю і мастацкім густам, а таксама крышачку боль-

Чаканшчык Іосіф Мілейша.

Чаканка, чаканшчык і не толькі

мі лініямі асноўную ідэю! У далейшым кожная рыска, кропка, ямка на метале будуць працаваць на цэласнасць і яснасць твора ці наадварот, уносяць сумятню. Затым чаканамі рознай формы вышліцаюцца фактурныя палі, якія надаюць вырабу амаль ювелірную агранку. Пасля гэтага адбываецца траўленне, паліроўка і канчатковае пераўтварэнне паўфабрыката ў гатовы прадукт з гафтакчай “на карку” для мацавання на сцяне. Вуаля! Мастацтва, прызначанае для народа, гатова да ўжывання! Народ з задавальненнем набываў чаканкі не ў салонах, а ў звычайных універмагах.

Мастак Іосіф Мілейша, або “пан Юзаф”, “Барада” для блізкага допа, пачынаў чыгуначным майстраваннем, а стаў сапраўдным прафесіяналам, шым вальнадумствам, чым гэта было прынята сярод беларускіх мастакоў. Усё гэта сапраўды было ўласціва Іосіфу Мілейшы, хоць ён і адбыўся як мастак у Гомелі, дзе амаль усе калегі пісалі пейзажы “роднага краю” або фіксавалі “будаўніцтва камунізму” зацверджаным зверху спосабам. Давалася і Мілейшы, каб паспяхова далучыцца да гомельскага творчага асяроддзя, даволі доўга плыць у адным кірунку з паплечнікамі па мастацтве...

У 2015 годзе ў палацы Румянцавых і Паскевічаў цалкам прыстойна і, на жаль, малапрыкметна (зрэшты, як амаль усе сучасныя вернісажы жывапісу) прайшла выстава “Рэтраспекцыя жыцця і творчасці гомельскага мастака Іосіфа Мілейшы. Над небам блакітным...”. Яна была прысвечана дзесяцігоддзю сыходу з жыцця нашага героя. Тут адбіліся асноўныя моманты творчасці Іосіфа Іванавіча: праца з натурой і прынцыпы сацыялістычнага рэалізму, савецкая рамантыка 1960 — 1970-х і пранізівая лэбядзіная песня мастака — экспрэсіўна-яскаравы, акрэслены драматычна-чорнымі колерамі жывапіс. Праз сваю нечакана дэкаратыўную вобразную мову ён стаў мастком, перакінутым з паўднёвай ускраіны Беларусі да берагоў выяўленчага мастацтва Літвы, Латвіі, Эстоніі — покліч крыві!

“Времена не выбіраюць. В них живут и умирают...” — слухна заўважыў паэт 1960-х Генадзь Шпалікаў. Нягледзячы на тое, чаканка. Адно стагоддзе змянілася іншым. “Рамантыкі” XX стагоддзя, якія жылі ў працуюць сёння, каб не выглядаць анахронізмам, трымаюць свае творы пры сабе ў “кальісках”-майстэрнях. Менавіта там зараз і можна палюбавацца, духоўна насыціцца сапраўды добрымі працамі сапраўдных майстроў.

Нягледзячы на выразна адчувальную мастацкую каштоўнасць гэтага пласта мастацтва, калекцыянеры і мейсцяны не спяшаюцца развітвацца з грашмыкамі па мастацтве...

А са сцен салонаў крываўляецца і падміргвае “новае” мастацтва — дзецішка XXI стагоддзя...

Алена КАЛУГІНА, маладыя навуковы супрацоўнікі Музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля

Іосіф Мілейша. “Заканчаны”.

Сяргей Місіон (першы злева) і падчас адкрыцця галерэі.

Выпускнікі Бабруйскай дзіцячай школы выяўленчых мастацтваў імя Уладзіміра Дамарада.

най выставы, якая працуе ў Цэнтральнай раённай бібліятэцы Дзяржынска.

Чаму менавіта ў Дзяржынску? Тут жыў даўняны сяброўка, бакалаўр мастацтваў Марыя Мініч, якая дапамагла мастаццы дзейнасці праект. Ірына ў 2008 годзе скончыла Мінскае дзяржаўнае мастацкае вучылішча імя Аляксея Плеваба, падчас навучання паспеўшы паўдзельнічаць у выставе, прысвечанай спадчыне графскай сям’і Чапскіх, якая адбылася ў Нацыянальным гістарычным музеі.

Работы Ірыны Губарэвіч на сёлетняй выставе вызначаюцца незвычайным каларытам і фантастычнымі сюжэтамі. Жывапіс алейнымі і акрыяльнымі фарбамі на палатне, роспіс па шкле, графіка — вось тэхнікі, праз якія гэтая барысаўчанка імкнецца ўвасобіць арыгінальныя ідэі. “Мая канцэпцыя ў мастацтве — больш

жыцця! Больш колеру!” — адзначае яна. Яркія работы Ірыны Губарэвіч нібыта абвясчаюць, што і жыццё павінна быць гэтакім жа: маляўнічым, а не шэрым і маркотным.

Лявон ЦЕЛЕШ Фота аўтара

Бабруйск / Пяцігадовы вынік

23 выпускнікі дзіцячай школы выяўленчых мастацтваў імя Уладзіміра Дамарада прадставілі атэстацыйнай камісіі свае работы: жывапіс, графіку, дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва. Адзінваўся вынік пяцігадовага навучання.

Падчас абароны пэўныя выпускнікі выказвалі жаданне абраць творчую спецыяльнасць: дызайнера, фатографіста, архітэктара. Астатнія, несумненна, дзякуючы навучанню ў школе,

пашырылі кругагляд, развілі творчыя здольнасці, мастацкі густ. Па статыстыцы, кожны трэці выпускнік звязвае лёс з выяўленчым мастацтвам.

Абарона адбывалася ў Бабруйскім мастацкім музеі, у зале, дзе цяпер экспануецца выстава вядомага бабруйскага мастака Анатоля Концуба. Атмасфера абавязвала. Выпускнікі атрымалі толькі выдатныя адзнакі: “дзевяць” і “дзесяць” балаў, таму бабруйская мастацкая школа і сапраўды мае вялікі творчы патэнцыял. Інакш кажучы, Культурнай сталіцы Беларусі-2017 ёсць што паказаць аматарам прыгожых.

Наш кар.

Століншчына / Гісторыя ў партрэтах

У Століне адбылося ўрачыстае адкрыццё галерэі партрэтаў кіраўнікоў раёна за ўвесь час існавання.

Падзея цалкам адпавядае зместу года культуры ў рэспубліцы.

Як лічыць мастак Сяргей Місіон, напісаць гэтыя партрэты — самая адказная работа ў яго творчым жыцці. За кожным вобразам стаіць асоба, якая не мела права на памылку, увасабляла ў сабе ўвесь розум і дальнабачнасць палітыка, адказвала за жыццё і маёмасць, здароўе і адукацыю — карачей, за ўсё ў немалым раёне Беларусі.

Даростыя ведаюць ролю бацькі ў сям’і — ён “краіні” ва ўсіх пытаннях. Вось гэтую ж адказнасць, павялічаную ў сто, а то і ў тысячы разоў ускладаў на сябе чалавек, які кіраваў раёнам з насельніцтвам больш за 90 тысяч чалавек. І былі тыя персонны звычайнымі людзьмі, а палітыка кіраўніцтва Савецкага Саюза не заўсёды была беспамылковай.

Уладзімір ЖЫЛЕВІЧ Фота аўтара

У Мінску прайшоў Сёмы фестываль беларускамоўнай рэкламы і камунікацыі "aDNaK!" На імпрэзе "К" цікавілася не толькі навінкамі айчынай рэкламы, але і тымі рэальнымі прыкладамі паспяховага піяр-менеджменту, якія могуць узяць "на ўзбраенне" работнікі сферы культуры. Бо, як неаднаразова падкрэсліваў падчас фестывалю, будучыня — менавіта за брэндамі, пазнавальнымі сімваламі ды раскручанымі знакамі.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Музейнае "выключэнне"

Але якія ўстановы культуры прыцягваюць увагу рэкламшчыкаў ды піяршчыкаў? Перш-наперш тыя, якія маюць сваю адметнасць, самі з'яўляюцца брэндаўтаваральнымі для ўёска ці горада ды актыўна "раскручваюць" сябе ў інтэрнэт-прасторы. Але такіх, на жаль, у Беларусі не так і шмат. Скажам, тыя ж раённыя музеі, пра што "К" неаднойчы пісала, даволі часта падобны адзін да аднаго, як дзве кроплі вады. Праўда, выключэнні ўсё ж сустракаюцца.

Пра адно з іх і распавялі падчас адукацыйнай праграмы фестывалю. Па словах крэатыўнага дырэктара, сузаснавальніка агенцтва "AVC" Вольгі Алецінік цікавы вопыт супрацоўніцтва яе арганізацыі атрымала з Музеем народнай творчасці "Бездзежкі фартушок" на Драгічыншчыне.

— Прадстаўнікі агенцтва правялі некалькі камандзіровак ва ўстанову культуры, зрабілі там шмат фота, прынялі ўдзел у некалькіх музейных імпрэзах, — адзначыла Вольга Алецінік. — Вынікам стаў перакідны рэкламны карпаратыўны календар, аздаблены фотаздымкамі, дзе прадстаўлена багацце музейных экспанатаў. Тое натуральна: вырабы народ-

нага мастацтва прыцягваюць увагу, яны не паўтараюцца і здольныя зацікавіць нават тых, хто ўвогуле нічога не ведае пра гэты пласт беларускай культуры. А што яшчэ трэба для рэкламнага поспеху?

Да слова, гэта не першая падобная акцыя агенцтва на Брэстчыне. Яшчэ ў 2014-м у выніку супрацоўніцтва з самадзейным мастаком-інваламі з вёскі Магіліцы Іваціўскага раёна Анатолем Галушчам быў выдадзены перакідны календар "Элементарная прыгажосць", а таксама настольны календар з ягонымі карцінамі. Па словах Вольгі Алецінік, палотны, намалёваныя Анатолем Галушчам з дапамогай

заціснутага ў зубы пэндзля, уразлілі прыгажосцю, злучанасцю з сусветам, цеплынёй. Карацей, і тут адметнасць ды ўнікальнасць прыцягнула да сябе увагу рэкламшчыкаў. Так што справа за малым: калі хочаш, каб цябе заўважылі, стань асаблівым ды непаўторным. Праўда, зрабіць гэта не так і проста, і на гэтым шляху ніхто не заставаўся ад памылак. Але ж не памыляецца той, хто не робіць...

Як прывабіць моладзь?

Не сакрэт, што апошнім часам у Мінску і ў рэгіёнах больш заўважна робіцца рэклама, арыентаваная на

спяховы прыклад выкарыстання элементаў фальклору ў дызайне адной беларускай кампаніі.

— Справа ў тым, што, на нашу думку, этнічныя элементы ў дызайне ствараюць своеасабліваю магію для пакупнікоў, прывабліваюць іх і зачароўваюць, — адзначыла Вікторыя Кавалевіч. — Чы мы нядаўна паспрабавалі змяніць імідж адной беларускай кампаніі менавіта з дапамогай "славянскіх" шрыфтоў, скоралісу, элементаў арнаменту. Як вынік, успрыманне фірмы пакупнікамі цалкам змянілася. Дзякуючы новаму падыходу, да раскручанага раней брэнду цяпер дадалася новая аўдыторыя — у першую чаргу, маладзёжная.

прадукт, але не з'яўляецца стопераўнтай гарантыяй сімпатыі з боку пакупніка. Усё залежыць ад выканання гэтай сімволікі, яе кідкасці і прыцягальнасці. Да слова, такая ж сітуацыя на сёння складалася з ардеманам. Напрыклад, паводле апытанняў, 55 працэнтаў рэспандэнтаў гатовыя націць вяртатку менавіта з арнамантам.

Іншымі словамі, "вышываначны" трэнд паступова замацоўваецца ў грамадстве, нацыянальны арнамент перастае лічыцца вясковым ці састарэлым, а робіцца модным і сучасным. Як прыклад, згадаю той жа "Дзень вышыванкі", пра які "К" пісала ў мінуску нумары. Акцыя прыцягнула увагу

"Гнаць" працэнт ці спыніцца на "вышы"-модзе?

Эксперты: арнамент запамінаецца нават на ўпакоўцы каўбасы, а як у культурнай прасторы?

беларускае. Кідкія банеры пад слоганамі "Купляй сваё!" ды "Якое тваё першае слова на беларускай мове?" — толькі вяршыня айсберга. Сёння пачынаюць актыўна заяўляць пра сябе тыя прадукты, чыю рэкламу, так бы мовіць, з "нацыянальным ухілам", яшчэ год ці два таму немагчыма было сабе нават уявіць. Напрыклад, спрадвечныя беларускія ўзоры цяпер можна сустрэць і на вопратцы, і на задняй панэлі апошняга мадэлі смартфона, і нават на ўпакоўцы харчовых прадуктаў. Як лічаць арганізатары фесту, аўтэнтыка ўсё больш пачынае прывабліваць беларускую моладзь. І бізнес, які першым рэагуе на попыт, ахвотна стварае рэкламны і камунікацыйны прадукт на падставе традыцыйных каштоўнасцяў. Скажам, у сваёй прэзентацыі дырэктар па развіцці бізнесу таго ж агенцтва Вікторыя Кавалевіч распавяла пра па-

Чыя каўбаса смачнейшая?

Тацяна Лісіцкая, дырэктар міжнароднага агенцтва сацыяльных і маркетынговых даследаванняў "MASMI", таксама спаслалася на этнічныя элементы і распавяла пра тэсты, у якіх удзельнічалі айчынная прадукцыя з арнамантам і нацыянальнай сімволікай. Даследаванне многіх тавараў паўсядзённага побыту — каўбасы, вярشوку, квасу, адзення і іншых — выявіла цікавыя лічбы. Напрыклад, "Доктарская" каўбаса. Некалькі яе гатункаў у афармленні адной з іх выкарыстоўваўся арнамент. Тэст паказаў наступны вынік: 52,5 працэнта апытаных запамінілі менавіта каўбасу "з вышыванкай". А ў іншых тэстах упакоўка вярشوку "з арнамантам" выступіла па цікавасці толькі брэнду "Простоквашіно", больш раскручанаму і вядомаму.

Як адзначыла Тацяна Лісіцкая, па выніках даследаванняў прадукцыя з "вышыванкай" хоць і прыцягвае увагу, хоць і вылучае

менавіта падлеткаў і маладых людзей ды і ладзілася яна сіламі членаў Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі. Чым не пацвярдзёнае вынік, прыведзёных рэкламным агенцтвам? А было ж яшчэ, зазначым, і нефармальнае свята з такой назвай...

Лічбы і факты "гаваркія". Але што яны значаць для работнікаў сферы культуры? Мабыць, тое, што ў раённых дамах рамёстваў сёння не варта "гнаць" працэнт і план ды ствараць безаблічны керамічныя вырабы, а лепш аддаць пэўны час на падрыхтоўку з нацыянальнай сімволікай. Што сёння ладзіць этнадыскацыі для моладзі з прапановай наведвальнікам апрацаваць у нацыянальнай строі ці хаця б у "вышыванкі" — гэта сучасна. Што падчас мерапрыемстваў можна і трэба разгледзець сувеніры з сімволікай — кубкі, магніты, ёлачныя цацкі... Можна рабіць многае, яшчэ больш крэатыўнае і якаснае, з улікам тых тэндэнцый, якія і выявіў фестываль беларускамоўнай рэкламы і камунікацыі. Тым больш, кожны рэкламшчык ведае: лепей не супрацьстаяць трэнду, а ісці ўслед за ім.

К

Будзем на сувязі!

Паважаны чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара.

Пішыце на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by.

Тэлефануйце ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97.

Абмяркоўвайце на акаўнтах [kimpressby](#) у сацыяльных сетках [Facebook](#), [Vkontakte](#), [Twitter](#), [Instagram](#)

Установы культуры Лунінецчыны не толькі захоўваюць і развіваюць культурныя традыцыі, але і займаюцца пошукам новых брэндаў свайго краю, на карысць папулярызацыі культурных дасягненняў, развіцця агракультурызму. Сведчаннем таму — раённае свята "Лунінецкія клубніцы", якое адбылося днямі ў вёсцы Дварэц.

Выстава вырабаў майстроў народнай творчасці "Дварэцкі вернісаж", клубныя падворкі са стравамі з клубніц, літаратурная палана "Самая смачная агада", паэтычныя дворы з лірычнымі размовамі пра клубніцы, побач на вясёлым луж-

На людным месцы

І клубнічны брэнд

ку ладзіліся гульні, забавы з аква-грымажам, працавалі атракацены, срод спартыўных спаборніцтваў былі співавы экстрэм, дартс...

Прысутнічалі на свяце дэлегацыі з суседніх раёнаў: Столінскага, Ганцавіцкага, Пружанскага. Кан-

цэртная праграма "Наш клубнічны край" пачалася песняй "Клубніца-ягада", аўтарам якой з'яўляецца супрацоўнік раённага метадычнага цэнтру Максім Перапёлкін. Сімвал свята ўзімаўся ў неба на паветраных шарах. Выступа-

лі ў Дварэцкі народны клуб аматараў песні "Ярок" Столінскага раёна, вакальная група "Шчырым сэрцам" з Пружаншчыны, народнае аматарскае аб'яднанне "Талака" Ганцавіцкага раёна. Ушаноўваліся пераможцы конкурсаў на лепшыя верш, казку, песню, малюнак на клубнічыну тэматыку. А ўвечары ўсіх чакала дыскацэтная праграма "Клубнічны MIX".

"Лунінецкія клубніцы" праводзяцца толькі ў чацвёрты раз, але мерапрыемства даўно заўважылі, апроч забаўляльнай функцыі, яно стала пляцоўкай для дэманстрацыі дасягненняў у галіне культуры.

Ірына САСІНА, загадчык аддзела Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтру

3 24 па 26 чэрвеня ў Маладзечне прайшоў VI Міжнародны сімпозіум па праблемах выражання з паперы "Мастацкае выражанне: форма і колер", прысвечаны памяці слаўных беларускіх майстроў Вікторыі Чырвонавай і Вячаслава Дубіні. Акрамя беларускай свае дэклады прадстаўлялі мастацтвазнаўцы, мастакі і майстры з Польшчы, Літвы, Украіны, Расіі і Францыі. Прысутнічалі 67 зарэгістраваных дэкладчыкаў, больш за сотню проста зацікаўленых — мастакі, настаўнікі, студэнты, школьнікі. "Якія праблемы могуць быць у вас, выцінаншчыкаў?" — жартуюць мае сябры. "Ці вострыя нажніцы і ці хопіць паперы!" — жартую ў адказ. А калі сур'ёзна, то ў нас, выцінаншчыкаў, праблема няма! Затое колькі вострых пытанняў асабіста і сацыяльнага плану дапамагае вырашыць мастацтвавыражання з паперы.

Мастацтва і мастацтвазнаўства

Выцінанка як від народнага мастацтва ўнікла ў цяжкія для сялянства часы: напрыканцы XIX — на пачатку XX стагоддзя, пэўны ўсплёск назіраўся і ў 1940-я — 1950-я. Тады папера была, напэўна, адным з самых даступных матэрыялаў для творчасці, а чалавек заўсёды імкнуўся ўпрыгожыць свой побыт. Акурат тады ў вёсках і мястэчках пачалі выразаць з паперы фіранкі, падворкі, сурвэты, якія імітавалі дарэгія гардзіныя тканіны альбо вышывку "рышэль". Па сёння ў народзе засталася ўяўленне пра выцінанку як аднаку ліхалецця. Таму, крыху пабагацеўшы, стала сялянская гаспадарка абжывацца тэкстылем і папяровай прыгажосцю зольшага апынулася на сметніку ці згарала ў печцы.

Даволі позна правялі цікавае да выцінанкі беларускай этнографы, як сцявядцае прафесар, доктар мастацтвазнаўства, старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Яўген Сахута. Таму аўтэнтычныя ўзоры назапашана на шмат. Затое сучасныя майстры, карыстаючыся гэтай сімплай інфармацыяй, а таксама аналагамі з суседніх краін, не толькі рэканструявалі беларускі стыль, але і развілі яго ў самастойнае мастацтва.

Светнае мастацтва выражання з паперы, паводле расійскай мастацтвазнаўцы Святаньы Яворскай, мае значна даўжэйшую гісторыю, чым народная выцінанка, бо яму папярэднічала выражання са скур жывёл, металу і драўніны. Доўгі час выражання з паперы было мастацтвам сакральным (напрыклад, яўрэйскай выразкі). Дэсакралізацыя адбылася ў сувязі з пачаткам прамысловай вытворчасці і шырокага распаўсюджвання таннай паперы ў народзе. Аднак вобразы народных выцінанак нясуць у сабе яшчэ больш

старажытны інфармацыйны пласт — знакахвыя коды, архетыпы. Тым больш цікава нам, сучасным мастакам, вяртаць чыста джаратыйным вырабам духоўнае напўненне. Многія сучасныя выцінанкі чытаюцца як зашыфраваны тэкст, як казка, як асабістая ці агульначалавечая гісторыя. Але мастак закладае адну інфармацыю ў твор, а глядач “дшыфруе” вывув праз прызму асабістага досведу. Чым шырэй і ўніверсальней вобраз, чым бліжэй ён да архетыповых, тым больш людзей “розанае” з ім.

Беларускі майстар Вольга Бабурына распавяла пра вопыт работы над ілюстрацыямі да Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека. Яна стварыла 30 выцінанак — па колькасці артыкулаў Дэкларацыі. Калекцыя некалькі разоў экспанавалася ў Беларусі, Літве і Польшчы, атрымала станоўчыя водгукі. І паспяхова прадэманстравала,

павялі Галіна Дудар, Людміла Бабіч. Ганарыцца сваімі каштоўнасцямі і Беларусь. Статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці Беларусі атрымала навагрудская выцінанка-выбіванка, асабілы від мастацкага выразання, які выконваецца стамескай і прабойнікам спецыфічнай формы. Захоўвае мастацтва, перанятае ад носьбіта традыцыі Ніны Шурак, дырэктар навагрудскага Раённага цэнтру рамёстваў Наталля Клімка.

У той жа час руская традыцыя народнага выразання мала даследавана, і прадстаўнікі суседняй краіны па каліцы збіраюць рэгіянальныя адметнасці. Гісторыка-краязнаўчы музей у падмаскоўным Дамадзедаве захоўвае адну з найбольш цікавых у свеце калекцый мастацкага выразання “Выразкі народаў свету”, якую калекцыянер Аляксей Петрычэнка збіраў на працягу

насці з гэтым адрозніваецца і эмацыянальнае ўздзеянне, што, у сваю чаргу, уплывае на ўспрыняцце, напрыклад, рэкламнага прадукта.

Прыгожым прыкладам такога прадукта стала кніга Ювэнты Мудзнене з Каўнаса “Ці будзеш памятаць пра мяне, Вільнюс?”. Сучасныя фотаработы арганічна спалучаюцца тут са старымі фотаздымкамі, стылізаванымі мастацкай гад сілуэтныя выразанкі. Кніга ўнікальная тым, што яна адначасова і турыстычны даведнік, які распавядае пра гісторыю горада, і напоўнены любоўю мастацкі твор.

Прасторавыя ўласцівасці мастацтва выразанна атрымліваюць лагічны працяг праз стварэнне шматслойных кампазіцый, “тунельных” паптовак і, канешне, мультыплікацыі! Широка вядомая ў Беларусі “выцінанкавая” анімацыя рэжысёра Міхаіла Тумелі.

Якія праблемы ў выцінанкі

Папругі Святланы Яворскай.

што сучаснае мастацтва выцінанкі перарасло джаратыйна-ўжытковыя выр.

Нацыянальны маркер і сацыяльна-камунікацыйны

Шырокая геаграфія бытвання з’явы абумовіла паралельнае існаванне шматлікай колькасці назваў. Часам узнікае стылістычная блытаніна, калі звыклым тэрмінам “выцінанка” мы пачынаем называць шырэйшыя з’явы. Выцінанка ў Беларусі (як і ў суседніх Польшчы і Украіне — тэрыторыя былога Вялікага Княства Літоўскага) — з’ява сялянскай і месцінскай культуры са сваім непаўторным наборам кодаў, семантычнай прасторай, стылістыкай. Свецкае сілуэтнае мастацтва мала на яго ўплывала, бо развілася ў іншым сацыяльным асяродку. Падобнае можна сцвярджаць і пра яўрэйскія рэзле — з’ява скарпальную, напоўненую містыцызмам іўдзейскай веры. Аднак выразанкі, якімі ўпрыгожвалі вокны падчас влічкіх святых беларускія, украінскія, польскія яўрэі, цалкам маглі паўплываць на ўзнікненне і развіццё народнай выцінанкі. Старажытнай іўдзейскай сімволіцы ў папярковых выразках быў прысвечаны даклад Валянціны Спюнчанка з Мінска.

Шматлікую палітру непаўторных ачагоў выцінанна захаваў украінцы. Пра гэта рас-

ўсяго жыцця. Самыя настольныя ўдзельнікі прыляцелі з Цюмені (Таццяна Сухцова) і Новасібірска (Іна Шабуніна). Апошняя паспрабавала абагульніць спосабы джаравання жытла, вызначыла адметнасці і падабенствы інтэр’ерных выцінанак. Мастацтва выразанна з паперы, такім чынам, паказвае сябе як “маркер этнічнай адметнасці”. Так лічыць Эгле Віндэшэне з літоўскага Каўнаса. А яшчэ як сродак культурнай камунікацыі суседніх народаў. У рэшце рэшт тэрміналагічна спрэчка на сімпозіуме скончылася канстатацыя факта, што, нягледзячы на розныя па гучанні назвы, нам усім лёгка зразумець адно аднаго.

Мульцімедыйна, рэклама, дызайн

Выразанне з паперы мае свой набор выяўленчых сродкаў, які дазваляе яму заняць вартае месца сярод спосабаў візуальнай камунікацыі. Пра гэта распавядала Лаймута Федасеева з літоўскай сталіцы, якая выкладае рэкламу ва Універсітэце імя Гедымінаса. Акрамя джараваных у назве сімпозіума формы і колера, выразанне валодае яшчэ адным сродкам — аб’ёмам. Згодна з даследаваннямі, чалавечы вока здольнае заўважаць таўшыню нават самай тонкай паперы ў некалькі мікрон. Такім чынам наш мозг адрознівае плоскую графічную вывув ад выразанай і наклеенай. У адпавед-

Педагогіка, псіхалогія

Настаўнікі з розных краін пагаджаліся, што выразанне — універсальны сродак выхавання, бо яно развівае не толькі мастацкае бачанне, але і дробную маторыку, а пасродкам яе інтэлект, памяць, прасторавае мысленне, садзейнічае развіццю ўвагі, здольнасці да канцэнтрацыі, самадyscyпліны і ініцыятыўнасці.

Каштоўным стаў досвед гаспадароў мерапрыемства — выкладчыкаў аддзялення джаратыйна-прыкладнага мастацтва Маладзечанскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Міхаіла Клеафаса Агінскага. Тут ужо больш за 20 год існуе адзіная на Беларусі, а магчыма ў Еўропе ды свеце, маладзечанская школа выцінанкі, якая і прыцягнула ўвагу арганізатараў сімпозіума да Беларусі. Стваральніцай яе з’яўляецца цудоўны майстар, педагог Вікторыя Чырвошчава. Зараз гэтага светлага чалавеча няма сярод жывых, але справа яе працягваецца. На аддзяленні ДПМ выкладаюць дзве дачкі Вікторыі Мікітаўны — Наталля і Лізавета. Работы іх вучняў былі прадстаўлены на выставе “Пяліскі памяці” ў Мінскім абласным краязнаўчым музеі.

Калісьці матэрыялу па выцінанцы не хапала на больш-менш прыстойную навуковую працу, а цяпер выдаюцца манатграфіі, пішучыя дысертацыі, праводзяцца выставы, конкурсы, сімпозіумы. Выцінанка паспяхова развіваецца, бо сапраўды вырашае шмат праблем.

Наталля СУХАЯ, сябра Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, вядучы метадыст Мінскага абласнога цэнтру народнай творчасці

Рышард Май са сваімі выхаванцамі. / Фото Кастуся ДРЮБАВА

У абласной бібліятэцы імя Пушкіна адкрыта выстава жывапісу Рышарда Мая, прымераваная да 80-годдзя мастака, што будзе доўжыцца два месяцы. Юбілейная выстава — гэта заўсёды справядзача перад самім сабой, калегамі, аматарамі жывапісу.

Мы знаёмся без малаго паўстагоддзя, з тых часоў, калі я прывёў у студыю да Мая сваіх малалетніх сыноў. Даводзілася бываць на многіх выставах студыйцаў і самога мастака, пісаць пра іх. Але і цяпер кожная сустрэча з ім

Май з джазавай імправізацыяй

Рышард Май. “Біблейскія прафоты”. - 2012.

Рышард Май. З серыі “Джаз у жывапісе”. - 2007.

у студыі ці на выставе, кожная новая экспазіцыя — сапраўднае свята для мяне. Радаснае адчуванне зыходзіць ад гармоніі кожнай працы. Самі сабой напрашваюцца музычныя асацыяцыі: жывапіс падобны да джазавай імправізацыі. І невыпадкова ў назвах работ нярэдка пераключкі з музыкой. У 2007 годзе з’явілася нават вялікая серыя “Джаз у жывапісе” — гэтак жа называлася тагачасная выстава.

Кампазітары і многія мастакі ў сваёй творчасці адштурхоўваюцца не ад прадметных аб’ектаў акружэння, а знутры, ад унутранага быцця. Гэта патрабуе ад творцы пільнай увагі да таго, што адбываецца ў яго душы, толькі так можна уплывіць і перадаць у нотных радках або на палатне нюансны зменлівага палытнага стану, расчысціць яго эвалюцыю, развіццё.

Як музыка — гэта водгук унутранага свету кампазітара, так і жывапіс — злепак душы мастака.

Цікава пачытаць назвы прадстаўленых на выставі карцін: “Медьпатацыя”, “Сузірнанне”, “Адлюстраванне”, “Голас колеру”, “Гульня белы”, “Палёт”, “Восенскі сон”, “Фрэскі”, “Пульсацыя

чырвоных”, “Раўнавага”. Як правіла, назвы даюцца не мастаком, а часцюком яго жонкай Аленай, якая працуе ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, і іх сябрамі. Яны сапрабуюць знайсці спольны эквівалент таго, што самі адчуваюць, адгадваюць у каліграфічнай гармоніі карціны. Упэўнены, сам Рышард Май, беручыся за пензлямі, не ставіць за мэту напісаць “Адлюстраванне” або “Міраж”. Але ва ўважлівых, блізкіх па духу людзей атрымліваецца знайсці патрэбнае, даволі дакладнае слова. Многія затрымліваюцца ля “Мар”, і мне здаецца — невыпадкова: гарманічны фееверкер колеру выносіць гледача ў свет фантазіі і радасных мар. У кнізе водгукаў шмат слоў падзякі. Алена Сяргеёўна піша: “На вашых палотнах фарбы святла для душы і рэакцыі ў цудоўны свет пазві творцы”. Яшчэ адзін цікавы запіс: “Нібы трэснула шаркуніна звыклага свету, бачыш усё па-іншаму”.

Але будаўнік Максім, 35 гадоў, прызнаецца: “Паглядзеў усе працы і нічога не зразумеў. Магчыма, засвоішы мову колеру... Але дзе ж яе вывучыць?” Паспрабую адказаць Максіму, але перш некалькі слоў — успамін пра маю маці. Родам з вялікага сяла Прадгроднае на беразе Іртыша, яна ў юнацтве слявала ў царкоўным хоры і ўсё жыццё была неабякавай да шматгалоснага спеву. У сталым узросце ўпершыню

пачула Брэданбургскія канцэрты і софту 15 іагана Себасцьяна Баха. Люба-дарага было бачыць бялук у яе вачах і памаладзець твар! А калі слухала яго арыю ў выкананні Зары Далуханавай, не змгла стрыміць слёз. Простая руская жанчына са шчырым, адкрытым свету сэрцам; чужую бяду, боль яна прымала, як свае.

Максім, каб зразумець музыку, трэба ўважваць яе слухаць. Для разумення каліграфічных гармоній няма іншага шляху, як прыгладзіцца і ўсвоўваюцца ў жывапіс французскіх імпрэсіяністаў, Васіля Кандзінскага, Паўла Філонава, Анатолія Кузняцова, Рышарда Мая.

Амаль паўжыцця Рышард Май спалучае ўласную творчасць з працай у дзіцячай мастацкай студыі, напўзна, лепшай у Мінску і нават у Беларусі. Было нямяла спроб распавесці аб выдатнай педагогічнай дзейнасці Мая, але па-ранейшаму яго студыя ўнікальная ў рэспубліцы. Да кожнага студыйца — індывідуальнае галасу, радужай дзіцяці гуляць колерам, нічога не баяцца, нікога не пераімаюць. Кожнае дзіця непаўторнае не толькі тэмбрам галасу, радужай дзіцяці гуляць колерам, ператварыўшы з часам гульні ў патрэбу працаваць творча. Выхваць чалавеча-творцу — гэта грандыёзная праца.

Здраўю і сіл Вам, дарагі Рышард Антонавіч, на многія гады!

Аляксандр ЗІНОЎЕЎ, журналіст, пісьменнік

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі: ■ "Мастацтва Беларусі ХІІ — ХVІІІ стст."

■ "Мастацтва Беларусі ХІХ — пач. ХХІ стст."

■ "Мастацтва Беларусі ХХ — пач. ХХІ стст."

(У рамках экспазіцыі дзейнічае выстава "Вялікая Айчынная вайна ў мастацтве", прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі.)

■ "Мастацтва Расіі ХVІІІ — пач. ХХ стст."

■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы ХVІ — ХХ стст."

■ Рэзспазіцыя залы беларускага мастацтва 1940 — 1980-х гадоў "Вайна і Перамога ў творчасці мастакоў ХХ стагоддзя".

Выставы: ■ Выстава "Сучасная Беларусь вачыма мастакоў" (творы мастакоў розных пакаленняў, розных творчых пампенняў і кірункаў) — да 11 ліпеня.

■ Выстава "Школа класікаў. Беларуская і рускае мастацтва ХІХ—ХХ стагоддзю" (больш за 80 твораў жывяпісу і графікі) — да 7 жніўня.

■ Выстава "Рэліка прыгожага" (злепкі скульптуры, створаныя ў майстэрні-атэлье Лура) — да 1 верасня.

У рамках выставы праводзіцца серыя лекцыяў, якія будуць чытацца на працягу ўсяго лета, кожную сераду а 17-й гадзіне.

■ Выстава Людмілі Кальмавай "Сфера чалавечага" (прадстаўлены графічныя творы і жывяпісныя палотны з калекцыі аўтара і Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў) — да 25 ліпеня.

■ На плошчы Свабоды праходзіць выстава партрэтаў легендарных мінчан

"Свабодны музей: гарадскія легенды" (размешчана 20 рэпрадукцый шэдэўраў партрэтаў жывяпісу з калекцыі музея) — да 30 верасня.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-ІІ ПАЛОВА ХІХ ст." г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".

■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".

■ "Сядзібы партрэт ХVІІ — сяр. ХІХ стст."

■ Выстава "Жыццё і творчасць Мельхіёра Ваньковіча" — да 30 жніўня.

■ Выстава літаграфій "Памятныя мясціны Беларусі ў творчасці Напалеона Орды" з фондаў музея — да 30 жніўня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ Спарткомплэкс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Давыд-гарадоцкі роспіс" з прыватнага збору А.М. Арлова, аднаго

з першых даследчыкаў феномену "ціцекат" — да 4 верасня.

■ Кожную суботу ў 12.00 у музеі праходзіць майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтву паясоў, саломаллячэнню і роспісу лек.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22.

Экспазіцыі: ■ Абноўленая экспазіцыя "Стражніцкая Беларусь".

■ "Беларусь ХVІ — ХVІІІ стст. у партрэтах і геральдыцы".

■ "Мастацтва ў гарадской культуры. ХІХ — ХХ стст."

Выставы: ■ Выставачны фотараект "Расія шматнацыянальная" — да 24 ліпеня.

■ Выстава фотамастачкі Марыны Бацюковай "Сула. Непаруйнае" — да 11 верасня (у дворку музея).

■ Выставачны праект "Ад рыскага дынарыя да беларускага рубля" (экспазіцыя пакажа, як змянялася грашовая абарачэнне ў Беларусі на працягу амаль дзвюх тысяч гадоў).

■ Выстава графікі часоў Першай сусветнай вайны венгерскага мастака Штвана Задора (з фондаў Музея Янаша Дам'яніча (Венгрыя) — да 24 ліпеня.

■ Выстава "Беларусы ў Войску Польскім 1939 — 1945 гг. З прыватнага архіва Ігара Мельнікава".

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

Экспазіцыі: ■ "Мінск губернскай у канцы ХІХ — на пачатку ХХ стст."

■ "І з'езд РСДРП у асобах".

■ "Жандарскі вышук у царскай Расіі".

■ "Гісторыя Дома-музея І з'езду РСДРП".

■ Выстава "Свет савецкіх салдацікаў".

■ Выстава "1950-1960: адценні чырвонага", прысвечаная савецкаму перыяду ў гісторыі нашай краіны, — да 14 жніўня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12.

■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь".

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі: ■ "Геалогія і палеанталогія".

■ "Сезонная змены".

■ "Вадаёмы і населеныя прыбярэжныя раслін".

■ "Хвойны тып лесу і населеныя мяшананага лесу".

■ "Населеныя ліставага і змяшанага лесу".

■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".

■ Персанальныя фотавыстава Аляксандра Пяхова "Падарожжа дадому" — да 5 верасня.

г. Мінск, вул. Казінец, 117 (будынак кінатэатра "Элек-

трон"). Тэл.: +37529 123 60 53.

■ Выстава "Экзатычныя жывёлы свету" — да 5 верасня.

■ Незвычайныя атраакцыі "Стужкавы лабірынт" — да 31 снежня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".

■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў Х — ХІХ стст."

■ "Беларуская музычная культура ХХ ст."

■ "Тэатральная культура Беларусі ХХ ст."

■ Выстава аўтарскай лялькі Валерыі Гайшун "Persona grata" — да 29 ліпеня.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

■ Пастаянная экспазіцыя. Майстар-класы: ■ "Дэкупаж для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.

Выставы: ■ Выстава "Напышлівыя кветкі" — да 31 жніўня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыі: ■ "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".

■ Выстава "Старыя героі — новы свет. Героі беларускіх казак, міфаў і легенд" — да 28 жніўня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.

■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Сляды вайны..." (збор прадметаў ваеннага абмундзіравання і амуніцыі з фондавых калекцыі музея і ўзоры рырэнтнай тэхнікі з унікальнай калекцыі Аляксея Цікунова) — да 18 ліпеня.

■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Уецца веер акрылены" — да 5 верасня.

■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

■ "Мінск сярод сяброў. Гарады-пабрацімы сталіцы Беларусі".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА" г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8.

■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Нараджэнне гуказнісца" — да 9 ліпеня.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

■ На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.

■ "Музей крыміналістыкі".

■ Выстава "Па праве Памяці", прысвечаная Чырвонай арміі, з фондаў музея.

■ Выстава "Зброя для моцных духам".

ЛДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

■ Экспазіцыя "Прырода Лідовыні".

■ "Сучаснае мастацтва краю" (жывяпіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).

Выставы: ■ Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Сяоза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера".

■ "Вядзьмачак мы ад Гадзіміна..."

■ Мемарыяльныя пакой Валяціцка Таўлая.

■ Выстава з прыватнага збору А.Фішбайна

"Рэчы побыту канца ХІХ — пачатку ХХ стст."

■ "Сучаснае абразнае зала "Хрушчоўка 60-х".

■ Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі".

■ Выстава "Надзейны шчыт краіны".

■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".

ІЎЕЎСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР г. Іўе, вул. 17 верасня, 9. Тэл. (8-01595) 2-68-96.

■ Экспазіцыя "Пад азіным небам праз стагоддзі" ("Карэнае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія татары").

■ Выставы "Яўрэйская культура і рэлігійны традыцыі", "Вачыма тых, хто быў у баі".

■ Фотавыставы "Фарбы Беларусі" Віталія Раковіча, "Сучасны партрэт" Крысціны Фацеевай.

■ Прадстаўлены лічэнага тэатра "Батлейка", паслуга "Дні нараджэння ў музеі".

МІНСКІЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі: ■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

■ "Мінск сярод сяброў. Гарады-пабрацімы сталіцы Беларусі".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА" г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8.

■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Нараджэнне гуказнісца" — да 9 ліпеня.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

■ На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.

■ "Музей крыміналістыкі".

■ Выстава "Па праве Памяці", прысвечаная Чырвонай арміі, з фондаў музея.

■ Выстава "Зброя для моцных духам".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі: ■ "Сані + вазок; каляска + брычка; карэта + вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска ХІХ — пачатку ХХ стст.).

■ Віртуальная гульня "Карэты майстар".

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МСТА" г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30.

■ Выстава "Малюю аўтабіяграфію" Наталлі Ярмавай (Віцебск) — да 24 ліпеня.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

■ Выставачна-адукацыйны праект "Па слядах мамантаў" — да 30 верасня.

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-ПАРКАВА АНСАМБЛЬ г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка палаца Экспазіцыі: ■ "Культываваныя прадметы" ("Дамавая царква", паўночны рэзлізіт палаца).

■ "Чырвоная гасцёўня".

■ "Зала урачыстых прыёмаў".

■ "Адкрытае захаванне археалагічнай калекцыі музея".

■ "Старавытныя гісторыя Гомельшчыны" (археалагічная экспазіцыя).

■ "Жылы інтэр'ер канца ХІХ — пачатку ХХ стст."

■ "Свет прыроды" (выставы "Загадкавыя фантазіі мора" і "Жывялівы свет Гомельшчыны") (грот палаца).

Выставы: ■ Выстава жывяпісных работ Алеся Сушы "Беларусь, мая шыпшына..." — да 30 ліпеня.

■ Выстава "Скрыня Пандоры. Фантастычны свет Сяргея Парцянкава" — да 17 ліпеня.

■ Выстава "Ад класікі да фэнтазі" — да 31 ліпеня.

■ Выстава "Паралельны свет, або Міфы пра дамавікоў і лясавікоў" — да 31 ліпеня.

■ Выстава падураўкаў і каштоўных сувеніраў Гомелю і вобласці.

Вежа палаца Экспазіцыі: ■ "Уладальнікі Гомельскага палаца Румянцавы і Паскевічы".

Выставы: ■ "Родны край, навек любімы" — мастацка-адукацыйны праект, прысвечаны творчасці гомельскіх мастакоў (з фондаў музея), — да 31 ліпеня.

■ "Мудрая думка" — выданні ўсходняй літаратуры другой паловы ХХ ст. —

да 31 ліпеня. ■ "Вытокі фэнтазі" — да 21 жніўня. Паўночнае крыло палаца Экспазіцыя: ■ "Свет звароў Гомельшчыны".

Выставы: ■ Выстава экзатычных жывёл. Зімовы сад

■ "Свет субтрапічных раслін і жывёл".

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ г. Гомель, вул. Пушкіна, 7. Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

■ Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.

■ Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.

■ На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.

■ "Музей крыміналістыкі".

■ Выстава "Па праве Памяці", прысвечаная Чырвонай арміі, з фондаў музея.

■ Выстава "Зброя для моцных духам".

ЛДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

■ Экспазіцыя "Прырода Лідовыні".

■ "Сучаснае мастацтва краю" (жывяпіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).

Выставы: ■ Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Сяоза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера".

■ "Вядзьмачак мы ад Гадзіміна..."

■ Мемарыяльныя пакой Валяціцка Таўлая.

■ Выстава з прыватнага збору А.Фішбайна

"Рэчы побыту канца ХІХ — пачатку ХХ стст."

■ "Сучаснае абразнае зала "Хрушчоўка 60-х".

■ Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі".

■ Выстава "Надзейны шчыт краіны".

■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".

ІЎЕЎСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР г. Іўе, вул. 17 верасня, 9. Тэл. (8-01595) 2-68-96.

■ Экспазіцыя "Пад азіным небам праз стагоддзі" ("Карэнае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія татары").

■ Выставы "Яўрэйская культура і рэлігійны традыцыі", "Вачыма тых, хто быў у баі".

■ Фотавыставы "Фарбы Беларусі" Віталія Раковіча, "Сучасны партрэт" Крысціны Фацеевай.

■ Прадстаўлены лічэнага тэатра "Батлейка", паслуга "Дні нараджэння ў музеі".

ТЭАТРЫ

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ" г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл.факс: 334 60 08.

■ 11 — "Тры Жызлі" (драма) А.Курэйчыка.

■ 12 — "Адэль" (гісторыя каханя) Я.Таганова.

■ 13 — "Партрэт" (трагіфарс)

М.Поголя. Прэм'ера. ■ 14 — "Пелікан" (ода злачынай жарсці) А. Стрындберга. Прэм'ера.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26.

■ 14, 15 — "Мэры Попінс" (шоу-музікл у 2-х дзеях) М. Дунаўскага.

БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА" г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

Спектаклі праект "Лялечны квартал" у рамках фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску":

■ 13 — "Горад клоўна Піка" М.Барчэнева. Пачатак у 12.00 і 14.00.

■ 16 — "Умка" Ю.Якаўлева. Пачатак у 10.30 і 13.00.